

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

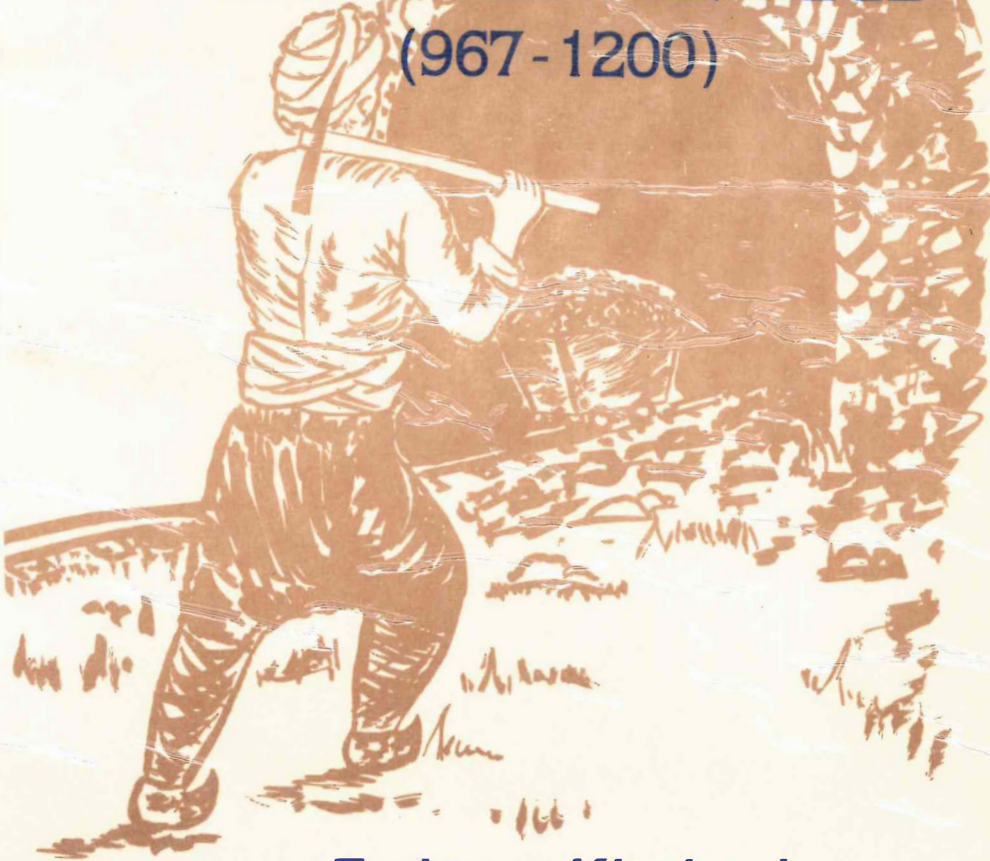
Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Ahmed Refik

OSMANLI DEVRİNDE
TÜRKİYE
MADENLERİ
(967 - 1200)

Enderun Kitabevi

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

AHMET REFİK

OSMANLI DEVRİNDE TÜRKİYE MADENLERİ (967 - 1200)

*Türkiye’de çıkan madenlerle bu madenlerin işletilmesi hakkında Divan
Hümayun mühimme defterlerinde mukayyet hükümleri havidir.*

İkinci Baskı

MEDRESE KİTABEVİ
UNIVERSITY - FACULTY
HISTORY - LITERATURE
T/Fax (0.272) 215 63 37 AFYON

ENDERUN KİTABEVİ

İSTANBUL

1989

Enderun Yayınları : 28

ALFRED TARKENT

30 MAYIS 1989

1989 MAYIS 30

1989

Enderun Kitabevi

Beyazsaray No. 46

Beyazıt - İSTANBUL

Tel. : 522 40 51

1989

1989

1989

Pamuk Ofset

İstanbul / 1989

Tel: 528 01 46

MUKADDİME

Osmanlı devrinde Türkiye madenlerine dair Hazinei Evrak vesikalarını ihtiva eden bu risale, hicri 967 den 1200 senesine kadar gerek Anadolu'da ve gerek Rumeli'deki madenlerin işletilmesine dair Divanı hümayun'dan yazılan hükümleri havidir. Bu hükümlerin çoğu top. yuvarlağı dökmek, gemi lengeri yapmak, bakır ve gümüş ihraç etmek ve güherçile yapmak için maden eminlerine ve maden bulunan kazaların kadılarına yazılan fermanlardır.

Bu fermanlardan anlaşıldığına göre, 967 den 1200 e kadar, Anadolu eyaleti ile sair eyaletlerde en mühim gümüş, bakır ve demir ocakları: Gümüşhane, Espiye, Keban, İnegöl [1], Argani, Kığı, Bilecik'te; güherçile ocakları da: Akdağ, Van, Erciş, Niğde, Kilisehisar, Malatya, Lârende, Karaman, İç İl, Meraş ve Kayseriye'dedir. Rumeli'de en mühim maden ocakları: Novoberde, Serberniçe, Kıratova, Sidre kapsı, Rudnik, Kamengırad, Koçanya ve Taşoz'da bulu uyordu.

Madenlerde çalışmak üzere civar kariyyelerden bir kaçının ahalisi tekâliften afedilir, reayadan ayırd edilerek madencilik, ve o zamanın tabiri vechile, kürecilik hizmetinde kullanılırdı. Bunların ekseri zimmi taifesiydi. Madenlerde çalışanlar imdadı menzil, hazariyye ve seferiyye, nal ve kaftan baha, öşrü dem ve diyet ve sair tekâlifi örfiyye ve şakkadan muaftılar. İşlerine valiler ve hâkimler müdahale edemezlerdi. Aralarında veya başkalarile davaları olduğu zaman, maden işleri geri kalmamak için, davaları maden eminleri vasıtasile ve şeriat marifetile görölürdü. Davalarını faslettirmek için İstanbul'a veya sair vilâyetlere gitmelerine müsaade edilmezdi.

Anadolu ve sair eyaletlerdeki maden ocaklarında mütekait sipahizadeler çalışırlardı. Ekseriya sipahiler, bunları reaya telâkki

[1] İnegöl'de Üçüncü Murat gümüş akça kestirmiştir. Akçanın yüzünde هذه نمره ضرب ايتكول ٩٨٢ و سلطان مراد بن سليم خان

ederek kendilerinden raiyyet resmi almak isterlerdi; fakat Divan buna derhal mani olurdu.

Madenlere kömür ve odun, ameleye zahire ve erzak civar kariyyelerden tedarik olunurdu, ve her kaza ve kariyyenin uhdesine isabet eden kömür ve odunun miktarı tespit edilmişti. Meselâ Keban madeninin kömürüne medar olmak üzere Arabgir kazaları her sene ikişer bin dörder yüz guruş verirlerdi. Odunları civar ormanlardan bu vazife ile mükellef kazalar halkı tarafından kesilir ve taşınırdı.

Madenler ekseriya, civardaki eşkiyanın tecavüzüne uğrardı. Meselâ Espiye madenine Çepni eşkiyası daima tecavüz ederlerdi. Bunları eşkiya tecavüzünden muhafaza ve maden amelesinin mürrur ve uburunu temin için kudretli begler ve yahut madenler civarına iskân olunan asiretler me'mur edilirdi. Meselâ Argani madeni etrafını Egil ve Çermik hâkimleri muhafaza ederlerdi. Bunların azil ve nasıpları, Diyarbekir valilerinden ziyade, maden eminlerine aitti. Keban ve Argani madenlerine giden hazineyi salimen sevk etmek vazifesi Dedesli, Selmanlı, Çokşurutlu, Ayhanlı, Sofılar ve Kulıkkak cemaatlerine tevdi edilmişti.

Gümüş madeni çıkan yerlerin ekserinde para kesmek için darphane açılır, civarında kalp para kesecek hilekârların bulunmaması için civar kadılara emir yazılırdı. Kalp para kesildiği haber alındığı zaman, kesenlerin evleri basılır, aletleri zapt olunurdu. Rumeli'de Kiratova'da ve Novoberde'de birer darphane vardı. Kanûni Sultan Süleyman Kiratova'da sikke kestirmişti. Evliya Çelebi diyor ki: "Hâlâ deruni şehirde eski darphane durur. Hattâ Sultan Muradı Rabi asrında darphanesinde sekizi bir dirhem simi halisden dirhem ve dinar kesilüb *هاتمه ضرب في قراطود* hattıyla bir gûna müdevver akçesi var idi [1]. Hakire görmek ve bir ikisini hıfz itmek müyesser olmuştur. Halen darbahanesi muattal olub madeni peyderpey işlemektedir.", [2]

Novoberde darphanesine gelince, onun hakkında da şu malûmatı veriyor:

"Halen üç kol damarları vardır. Ka'rı zeminden cevherini çıkarub emine teslim iderler. Emin dahi huzurlarında fûruht idüb malî miriyyi virir. Burada sultan Murad hanı Rabi zamanında darb-

[1] Kiratova'da İkinci Bayezit gümüş (886), Birinci Selim gümüş (918), Kanûni altın ve gümüş (926), İkinci Selim gümüş (974) sikke kestirmişlerdir.

[2] Evliya çelebi, c V, s 563.

hane işleyüb عماره ضرب في بومرود yazısıyla simi halis akçesi vardır ki hakir malik olmuştur. Halen darbhanesi mesdud olub Selânikli Yahya nam âdem gümüşhane emindir. Novoberdeli hilveti şerif müellifi şairi mahir Zuhuri Efendi maden kâtibidir... [1]

Keza, Keban madeninde de para kesmek için bir darphane açılmıştı (1147).

Bilhassa harp zamanı, barut, gülle ve para lâzım olduğu vakitler, madenlerde büyük bir faaliyet görülürdü. Anadolu'da ve sair eyaletlerde, güherçile madeni bulunan yerlerin kadılarına mütemadiyen hükümler yazılır, Van, Bilecik, Rudnik ve Kamengirad madenlerinde yuvarlaklar dökülürdü. Bilecik'te dökülen yuvarlaklar ekseriya 16, 14, 11, 20 ve 22 kıyyelikti. Bunların iskelelere nakline Rumeli'de Selânik, Vize, Ofçebolu, Naldöken yürükleri, Anadolu'da Kütahya, Karahisar ve sair mahallerin yayaları ve müsellimleri tayin olunurdu.

Sultan Süleyman'ın Kanunname'sinde [2] madenciler hakkında mevcut maddeler şunlardır:

"Ve demür kürelerinde Karadeniz kenarında kum cem idüb yuyub emekleri geçüb demür hasıl ideler. Bir yük demürden altı akçe alına Amma maden mesalihi için gelen demürden nesne alınmaz.."

"Rudnik [3] ve Sereberniçe madenlerinde veya onlara müteallik olan ocaklarda kömür yaksalar sipahiler ala Ellâklar içinde yakanlardan ancak beği ala.."

Maden ocaklarının faaliyetine, tecavüzden masuniyetine amelesinin hukuk ve vezâifine, yollardan emin ve salim gidip gelmelerine son derece dikkat edilirdi. Madenlerden Âsitanei seadete, o zamanın tabirile, "hazine,, veya "Simü zer,, geleceği zaman, yollarda "âminen ve salimen,, ubur ve müruru için muhafızlar tayin olunur, yol üzerindeki kadılara sıkı emirler gönderilirdi. Bununla beraber hazineyi eşkıya tecavüzünden masun bulundurmak gene mümkün olamazdı: 1164 te Keban ve Argani madenlerinden gönderilen üç yük altın ve gümüş eşkıya eline geçmiş,

[1] Evliya Çelebi, c V, s 583 — Novoberde'de İkinci Murat (834), Fatih (855), Bayezit (886), Birinci Selim (918), Kanuni (926), İkinci Selim (974) gümüş, Üçüncü Murat (982) altın ve gümüş sikke kestirmişlerdir.

[2] Kanunname-i Âli Osman, 23, 27, 41.

[3] Buradaki ocaklarda 36,46 ve 48 okkalık yuvarlak dökülürdü. Peçevi, c II, s 446.

eşkıyanın ele geçirilmesi için Divan'dan mütemadiyen hükümler yazılmıştır.

Anadolu'da veya Rumeli'de, her hangi bir mahalde, maden zuhur ettiği haber verilir verilmez, derhal "çaşnisine bakılmak üzere,, cevherinden kâfi miktarda getirtilirdi. Darbhanede cevher kal edilir, işletilmesinde "nefi azim,, olacağı tahakkuk eder etmez, civarındaki bir iki kariyye tekâlifi örfiyye ve şâkkadan af edilerek küreci yazılır, diğer madenlerden ustalar gönderilerek madenin işletilmesine başlanırdı. Özdemir oğlu Osman Paşa'nın Şark seferi esnasında Şirvan'da (992), 1133 de Taşoz'da gümüş madeni, Meraş'ta bakır madeni (1146). Samakov'da gümüş madeni (1165), Nif'te gümüş madeni (1175) zuhur ettiği zaman, hep bu suretle hareket edilmiştir.

Hicri on ikinci asırda, Anadolu'da en faal maden ocakları Gümüşhane, Espiye, Keban ve Argani madenleriydi. Gümüşhane'nin eski ismi Canca idi. Evliya Çelebi Gümüşhane için şu malûmatı veriyor:

"Kale Fatih Mehmed hanın eline girmiştir. O sırada burada olan medeni sim hiç bir diyarda yokdu. Şehre o zaman Gümüşhane denilmiş ise de Defterhanei Âli Osman'da Canca yazılmışdır. Cümle halkı tekâlifden muaf ve müsellemler olup gümüş işletmeğe me'murdurlar. Şehir halen Osmanlılar elinde olup yetmiş kadar kimi atıl, kimi işler gümüş madenleri vardır... Ammâ bu şehri Gümüşhane'nin damarları yedi koldan kol kalınlığında damarlar olup cümlesi kurşunsuz halis cevherdir.,, [1]

Gümüşhane mukataası "Devleti aliyyenin mücessem ve muazzam mukataatından,, dır. Bu madenin "sıyanet ve vikayeti,, ne pek ziyade ehemmiyet verilirdi. Odunu, kömürü muntazaman te'min olunduğu gibi, icabında lüzumu olan masarif için sermaye de gönderilirdi. 1155 te Gümüşhane'ye sermaye olmak üzere Tokat'tan elli bin gurus gönderilmişti [2].

Keban medenine Malatya sancağı kazaları her sene altı bin gurus kömür bedeliyesi, Sivas'ta Akçedâğ nahiyesi de dört bin yük kömür verirdi. Bundan başka, maden amelesini iz'âç etmemeleri için, Şark seferine giden serdarlara Gümüşhan'den geçmemeleri için Divan'dan sureti mahsusada hükümler yazılırdı.

[1] Evliya Çelebi, c II, s 343— Gümüş Hacı madeni için, c II, s 405.

[2] Mühimme defteri, Evahiri ra 1155 — Canca (Gümüşhane) de Kanuni gümüş (926), İkinci Selim altın ve gümüş (974), Üçüncü Murat altın ve gümüş (982) sikke kestirmişlerdir.

Anadolu'da, madenleri işletilmekle beraber, darphanelerinde sikke kesilen yerlerin en meşhurları Gümüşhane, Keban madenleri olduğu gibi, Rumeli'de de kıdem itibarıyla Kıratova ve Novoberde'den sonra Serberniçe, Koçanya ve Sidre kapsi madenleri idi.

Serberniçe hakkında Evliya Çelebi şu kısa malûmatı veriyor: "Sirebine سربینه bulgar ve sırpça gümüş manasına olup bu kalenin dağlarında dahi gümüş madeni bulunmakla bu isim virilmiştir..[1] Kanuni (926), İkinci Selim (974), Üçüncü Murat (982) cülûs ettikleri sene burada gümüş sikke kestirdikleri gibi, Koçanya'da da Kanuni altın ve gümüş; İkinci Selim ile Üçüncü Murat'ta gümüş sikke darp ettirmişlerdir.

Sidre kapsi سدره قاپسى madenine gelince, bu madene bidayette çok ehemmiyet verildi. Cülûs ettikleri sene, Kanuni (926) altın ve gümüş, İkinci Selim (974) altın, Üçüncü Murat'ta (982) altın ve gümüş sikke darp ettirdiler. Sidre kapsi [2] madeni bir müddet muattal kaldı. 1114 te tekrar işletilmesine karar verildi. Civardaki reaya, eskiden olduğu gibi, gene maden hizmetine tayin olundu. İptida üç kuyu açıldı, üç çark yapıldı. Sidre kapsi "sevahili deryada vaki olmağla korsan keferesi ve haydud eşkiyasından muhafaza için yevniye on beşer akçe ulûfe ile kırk nefer sekban tahrir ve ağaçdan bir palanka binasına vaz'ı erkân olundu.. [3]

Demir madenlerinden, Rumeli'de Türkler tarafından yakın zamanlara kadar işletilen ocak, Samakov'da idi. Evliya Çelebi [4] Samakov demir ocaklarını şu suretle tasvir ediyor:

"Bu diyarı Samakov denilen, ateşi Nemrud yakan körüğünü on âdem çekemez. Su değirmeni körüğü çekerek ateşi yakar. Fil gövdesi kadar demir örsler üzre akiki Yemeni gibi kırmızı demirleri sendan üzre koyub camus kellesi kakar çekiçleri ile ve yine san'atlı su dolabları vasıtasile kırmızı demire urduklarında zeminü âsümanı titredirler. Serikârda ancak iki üstad örsü üzre dolab ile birer ikişer kantar demirleri çekiç altına koyub çeküb urmaktadır. Her urmakda demir uzayub çubuk oldukda yine bir san'at ile çark dolabın suyunu keserek şebü ruz böyle kâri ruzikâr

[1] Evliya Çelebi, c V, s 425.

[2] Sidre kapsi, bazı vesikalarda سدره قاپسى نام دیگر دیوچهار diye mukayyettir.

[3] Raşid, c II, s 536, 537.

[4] Evliya Çelebi, c VI, s 128.

iderler. Nice seyyahlar bu kârî görüb engüşt ber diheni hayret olurlar. Bu kârî ancak görmek ile takdir mümkün olur, yoksa böyle yazmakla olmaz. Her sene buradan Selânîk benderi tarîkiyle cemi' Osmanlı ülkâsına sekiz bin araba kadar demir gider.,

Türkiye'de maden ocaklarının işletilmesine ihtimam olduğu gibi, altın ve gümüşün harice çıkmamasına da fevkalâde itina edilirdi. Tüccardan bazıları altın ve gümüşü toplarlar, Erzurum, Gümüşhane, Kili, İsmail, Selânîk, İzmir ve Piyas'tan İrana ve sair mahallere külçe halinde götürürlerdi. Bundan başka, fazla baş vererek altın ve gümüş meskûkâtı da toplarlar, İrana ve Mısır'a götürüp satarlardı. Hükûmet, memleket dahilinde altın ve gümüşün azalmaması için, "Külçe ve meskûk bir dirhem zerüsimin dıyârı ahare., çıkarılmamasını temin eder, İstanbul, Boğazkesen ve Kavak iskelelerini sıkı bir inzibat altında tutardı.

Aynı zamanda, altına ve gümüşe fiat ta konurdu. 1130 da harice altın ve gümüş çıkarılması şiddetle men olduğu sırada, altın ile gümüşün fiatlarını da kararlaştırmak ciheti düşünüldü. "Simi halisin dirhemei yirmi ve su altununun dahi yirmi dört kırat olan halisi dörtyüz yetmiş sağ akçeye., satılması karar altına alındı.

Bununla beraber, maden ocaklarında çalışan kürecilerin gümüş satmalarına müsaade edilirdi. Meselâ o devirde Gümüşhane madenlerinden çıkan cevher furunlara konup yakılmak için her furuna yüz guruş sarf edilirdi. Amele ise yakılabilecek miktar cevheri ancak bir haftada çıkarabilirdi. O hafta çıkardıkları gümüşten icabı kadarını tüccara satarlar, aldıkları paraları gelecek haftanın furun masarifi ile kendi ihtiyaçlarına sarf ederlerdi. Gümüşhane'den hükûmet iki yüz kese hasılat aldığı için, bu hasılatın elden gitmemesini nazarı dikkata alır, amelenin dağılmamasını temin maksadile, Gümüşhane'den hasıl olan gümüşten icabı kadarının tüccara ve sair kimselere satılmasına mani olmazdı.

**

967den 1200 senesine kadar madenlerin keşfine ve işletilmesine, odununun ve kömürünün tedarikine, madenlerin eşkiya tecavüzünden vikayesine dair Divan'dan yazılan hükümlerin vesika mahiyyetinde olanları bu derç ettiklerimizden ibarettir. Bunlardan başka, gene madenlere ve bilhassa memlehalara dair de iki yüzü müteceviz evrak vardır. Fakat bunların kısmı âzamı makbuzlardan

ve hesap kâğıtlarından ibarettir. Maamafih onların içinden vesika ittihazına şayan olanları da dere edilmiştir. Binaenaleyh, Osmanlı devrinde Türkiye madenlerinin ne tarzda işletildiğine, ve ne gibi yerlerde yeniden maden zuhur ettiğine, maden amelesinin ne gibi nizamlara tâbi tutulduklarına dair bir fikir vermek itibarile bu vesikaların tarih noktai nazarından bir kıymeti olduğu itikadındayız.

Büyükada, 8 kânunusani 1931

Ahmet Refik

1. Madenlerin işletilmesi hakkında...
2. Madenlerin işletilmesi hakkında...
3. Madenlerin işletilmesi hakkında...
4. Madenlerin işletilmesi hakkında...
5. Madenlerin işletilmesi hakkında...
6. Madenlerin işletilmesi hakkında...
7. Madenlerin işletilmesi hakkında...
8. Madenlerin işletilmesi hakkında...
9. Madenlerin işletilmesi hakkında...
10. Madenlerin işletilmesi hakkında...
11. Madenlerin işletilmesi hakkında...
12. Madenlerin işletilmesi hakkında...
13. Madenlerin işletilmesi hakkında...
14. Madenlerin işletilmesi hakkında...
15. Madenlerin işletilmesi hakkında...
16. Madenlerin işletilmesi hakkında...
17. Madenlerin işletilmesi hakkında...
18. Madenlerin işletilmesi hakkında...
19. Madenlerin işletilmesi hakkında...
20. Madenlerin işletilmesi hakkında...
21. Madenlerin işletilmesi hakkında...
22. Madenlerin işletilmesi hakkında...
23. Madenlerin işletilmesi hakkında...
24. Madenlerin işletilmesi hakkında...
25. Madenlerin işletilmesi hakkında...
26. Madenlerin işletilmesi hakkında...
27. Madenlerin işletilmesi hakkında...
28. Madenlerin işletilmesi hakkında...
29. Madenlerin işletilmesi hakkında...
30. Madenlerin işletilmesi hakkında...
31. Madenlerin işletilmesi hakkında...
32. Madenlerin işletilmesi hakkında...
33. Madenlerin işletilmesi hakkında...
34. Madenlerin işletilmesi hakkında...
35. Madenlerin işletilmesi hakkında...
36. Madenlerin işletilmesi hakkında...
37. Madenlerin işletilmesi hakkında...
38. Madenlerin işletilmesi hakkında...
39. Madenlerin işletilmesi hakkında...
40. Madenlerin işletilmesi hakkında...
41. Madenlerin işletilmesi hakkında...
42. Madenlerin işletilmesi hakkında...
43. Madenlerin işletilmesi hakkında...
44. Madenlerin işletilmesi hakkında...
45. Madenlerin işletilmesi hakkında...
46. Madenlerin işletilmesi hakkında...
47. Madenlerin işletilmesi hakkında...
48. Madenlerin işletilmesi hakkında...
49. Madenlerin işletilmesi hakkında...
50. Madenlerin işletilmesi hakkında...
51. Madenlerin işletilmesi hakkında...
52. Madenlerin işletilmesi hakkında...
53. Madenlerin işletilmesi hakkında...
54. Madenlerin işletilmesi hakkında...
55. Madenlerin işletilmesi hakkında...
56. Madenlerin işletilmesi hakkında...
57. Madenlerin işletilmesi hakkında...
58. Madenlerin işletilmesi hakkında...
59. Madenlerin işletilmesi hakkında...
60. Madenlerin işletilmesi hakkında...
61. Madenlerin işletilmesi hakkında...
62. Madenlerin işletilmesi hakkında...
63. Madenlerin işletilmesi hakkında...
64. Madenlerin işletilmesi hakkında...
65. Madenlerin işletilmesi hakkında...
66. Madenlerin işletilmesi hakkında...
67. Madenlerin işletilmesi hakkında...
68. Madenlerin işletilmesi hakkında...
69. Madenlerin işletilmesi hakkında...
70. Madenlerin işletilmesi hakkında...
71. Madenlerin işletilmesi hakkında...
72. Madenlerin işletilmesi hakkında...
73. Madenlerin işletilmesi hakkında...
74. Madenlerin işletilmesi hakkında...
75. Madenlerin işletilmesi hakkında...
76. Madenlerin işletilmesi hakkında...
77. Madenlerin işletilmesi hakkında...
78. Madenlerin işletilmesi hakkında...
79. Madenlerin işletilmesi hakkında...
80. Madenlerin işletilmesi hakkında...
81. Madenlerin işletilmesi hakkında...
82. Madenlerin işletilmesi hakkında...
83. Madenlerin işletilmesi hakkında...
84. Madenlerin işletilmesi hakkında...
85. Madenlerin işletilmesi hakkında...
86. Madenlerin işletilmesi hakkında...
87. Madenlerin işletilmesi hakkında...
88. Madenlerin işletilmesi hakkında...
89. Madenlerin işletilmesi hakkında...
90. Madenlerin işletilmesi hakkında...
91. Madenlerin işletilmesi hakkında...
92. Madenlerin işletilmesi hakkında...
93. Madenlerin işletilmesi hakkında...
94. Madenlerin işletilmesi hakkında...
95. Madenlerin işletilmesi hakkında...
96. Madenlerin işletilmesi hakkında...
97. Madenlerin işletilmesi hakkında...
98. Madenlerin işletilmesi hakkında...
99. Madenlerin işletilmesi hakkında...
100. Madenlerin işletilmesi hakkında...

KİTAPTAKİ VESİKALAR

	Sahife
Mukaddime	5
1 Bilecik madenine tayin olunan Karahisar piyadelerinin muhalefetlerine bakılmayıp mezkûr hizmete gönderilmelerine dair	1
2 Bilecik madeninde yapılan yuvarlakların miktarına ve ağırlıklarına dair	1
3 Bilecik madeninde işleyen yayalara zahire tedarikine dair	2
4 Hamit İli piyadelerinin Bilecik madenine tayin olunduklarına dair	2
5 Bilecik madenine piyadelerin hizmet için gelmediklerine dair	3
6 Bilecik madeninde hizmete gelmeleri için yaya ve müselim beğlerine yazılan hüküm	4
7 Koçanya madeninde dökülecek kurşun fındıklarına dair	4
8 Şehirköyü'nde madencilerden celep yazılanların yerine başkalarının yazılmalarına dair	5
9 Novoberde taraflarında kalp akça yapanların tutulmalarına dair	5
10 Belgrırad darphanesinde eksik para kesen sahibi ayarın haps edilip gönderilmesine dair	6
11 Akdağ'dan güherçilenin kal edilip gönderilmesine dair	7
12 Hakâri kükürt madeninden İstanbul'a kükürt gönderilmesine dair	7
13 Tameşvar güherçile madenlerinde çalışan reayanın rencide edilmemelerine dair	8
14 Bosna'da Kilis livasında demir madeni zuhur ettiğine dair	9
15 Kürei Mamure'de işlenen bakırlara dair	9
16 Niğde'ye tâbi Kenise kariyyesindeki güherçile kârhanesine dair	10
17 Malatya sancağında açılan güherçile kârhanesine dair	10
18 Lârende güherçile kârhanesine dair	11
19 Karaman'dan İstanbul'a güherçile getirenlerin yolda savuş-	

tuklarına dair	12
20 Güherçile kârhanelerine kalıcı gönderildiğine ve İç İl sancağı Kıbrıs'a tâbi olduğu cihetle İç İl güherçile kârhanelerinde işlemek istemiyen sipahi zadelerin Kıbrıs güherçile kârhanelerine gönderilmelerine dair	12
21 Karahisar piyadelerinin Bilecik madeninde hizmete gelmek istemediklerine dair	12
22 Erciş'te islenen güherçileden barut yapılıp Trabzon'a gönderilmesine dair	13
23 Saray adamlarından Cüce İsmail'in Meraş'ta güherçile kârhanelerinde isleyen akrabasına gadir olunmamasına dair	14
24 Akdağ'dan gönderilen güherçileden elli bir kantar güherçilenin zayi olduğuna dair	14
25 Kığı demir madeninde yapılan yuvarlaklara dair	15
26 Madenlere tayin olunan sipahi zadelerden raiyyet rüsumu alınmamasına dair	15
27 Bosna'da Kamengırad demir madenine dair	16
28 Kayseriye halkının güherçile vererek Kıbrıs'a sürülmekten af edildiklerine dair	17
29 Van'dan ne kadar güherçile çıktığına dair	17
30 Karaman ve Zülkadriyye'deki güherçile ocaklarına dair	18
31 Reaya talfesinin çiftlerini bırakarak madenci olamayacaklarına dair	18
32 Sidre kapsi madenlerinde para kesilip İstanbul'a gönderilmesine dair	19
33 Özdemir oğlu Osman Paşa tarafından Şirvan'da bulunduğu haber verilen gümüş madeni için İstanbul'dan madenci gönderilmesine dair	19
34 Şirvan'dan ne kadar maden çıktığına dair Osman Paşa'ya yazılan hüküm	20
35 Gümüşhane madeninden Tophanei âmire için bakır getirilmesine dair	20
36 Kığı madeninden yuvarlak getirilmesine dair	21
37 Gümüşhane madeninden Darphane'ye gümüş gönderilmesine dair	21
38 Gümüşhane madeninden çıkan gümüşün harice satılmasına dair	22
39 Taşoz adasında gümüş madeni çıktığına dair	23
40 Taşoz'da çıktığı haber verilen madenin işlettilmesine dair	24

41	Taşoz madeninde bulunan altın külçelerin gönderilmesine dair	25
42	Madenlerde işleyen amelenin nizamlarına dair	26
43	Keban madenine nerelerden kömür tedarik edildiğine dair	26
44	Gümüşhane madenlerinde işleyen amele hakkındaki nizamlara dair	27
45	Argani madeninden gelecek sim hazinesinin muhafazası için hüküm	29
46	Tirebolu ahalisinin Espiye madenine kömürcü tayin olunduklarına dair	30
47	Argani ve Keban madenleri için Samsat'tan odun ve kömür tedarikine dair	31
48	Tirebolu kariyyelerinin kömürcü vermedikleri cihetle te'diplerine dair	31
49	Maden işçilerinin nizam ve vazifelerine dair	32
50	Keban madenine kömür tedarikine dair	33
51	Espiye madenlerindeki ameleyi iz'âç eden Çepni eşkiyasının te'dibine dair	34
52	Madenci reayasının islâmlara mahsus libas giymemelerine dair	35
53	Gümüşhane madenlerinin muafiyetlerine dair	36
54	Albistan'da bakır madeni çıktığına dair	37
55	Keban madeninde para kesmek için darphane açılmasına dair	37
56	Meraş'ta zuhur eden madenin işletilmesine dair	39
57	Argani madeninin muhafazasına dair	39
58	Samakov'da maden zuhur ettiğine dair	40
59	Gümüşhane madenlerinin sermayesine dair	41
60	Sidre kapsi madencilerinin şikâyetlerine dair	42
61	Kerkük'teki petrol madenine dair	43

PERAKENDE VESİKALAR

1	Üçüncü Murad zamanında Manisa kadısı tarafından verilen azuhalin üzerine yazılan telhis	44
2	İnegöl gümüş madeninin işletilmesine dair	45
3	Kağızman'da bakır madeni zuhur ettiğine dair	45

4	Kığı mukataasından her sene Erzurum kalesine verilen yuvarlak ile ham demirin miktarına dair	46
5	Sidre kapsi madenlerinin yeniden işletilmesine dair	46
6	Sidre kapsi'den gelen gümüşe dair	47
7	Samakov'dan Kâğıthane'ye demir gönderilmesine dair	48
8	Bosna'da zuhur eden bakır madenine muhafız kıt'a tayinine dair	49
9	Kiratova ocaklarının tekrar işletilmesine dair	50
10	Kiratova ocaklarının tekrar işletilmesine dair	52
11	Taşoz'da zuhur eden madenin işletilmesine dair	53
12	Ardanuç madenine dair	54

OSMANLI DEVRİNDE TÜRKİYE MADENLERİ

(967 — 1200)

1

Bilecik madenine tayin olunan Karahisar piyadelerinin muhalefetlerine bakılmayıp mezkûr hizmete gönderilmelerine dair.

Vilâyeti Anadolu اناتولى kadılarına hüküm ki Bilecik بلجك madeni hidmetine tayin olunan zaim Hasan حسن mektub gönderüb Karahisar قره حصار piyadelerinin çiftlikleri yazılmak ferman olunmağla sayir sancakda olan piyadelere muafuz deyu haber verdükleri ecilden cem olunan piyadeler perakende olub begler ve su başılar ve ya-ya başılar gönderildikde el kaldurub inad ve muhalefet etdüklerin bildirdi İmdi taifei mezbureden kimesne muaf olmamışdır Buyurdum ki vardukda bu hususa mukayyed olub hidmeti mezbureye emrolunan piyade tayifesin emri sabıkım mucibince ihrac olunmamış nöbetlü var ise ihrac idüb mahalli mezbure irsal eyleyesin ki varub hidmetlerinde olalar Tayin olunub varanlardan dahi gaybet etmiş var ise emre mugayir olvechile gaybet idüb inad ve muhalefet idenler kimler ise isimleri ve resimleriyle yazub arz idesin ki kanun üzre siyaset olunub haklarından gelâsin Gelâsin ki sayirlerine mucibi ibret ola Arz olunduğı üzre zikrolunan (1) tayifesine tefrikasına bais olanlar dahi kimler ise yazub arz idesin ki küreğe koşıla Fi 29 şaban 967 (Arzı getüren yaya başı Yusuf'a virildi)

2

Bilecik madeninde yapılan yuvarlakların mıkdarına ve ağırlıklarına dair.

Bilecik بلجك kadısına hüküm ki Bilecik بلجك madeninde şimdiye

[1] Piyade tayifesinin olacak.

Türkiye madenleri — 1

değin ne mıkdar top yulağı (1) işlenmiştir malûm olmak mühim ve lâzım olmagın buyurdum ki vusul buldukda madeni mezburun üzerine varub şimdiye kadar ne mıkdar yulak (2) ve her yulak ne mıkdardır defter idüb yazub bildüresin Ve min baad işlenecek yulak on altışar ve on dörder ve on birer ve yirmişer ve yirmi ikişer vakıyye olub(davarların zahiresi tedarik) (3) on birden aşağı olursa kabulim olmya Bu hususda ziyade sa'yidüb eğer odun çeken davarların zahiresi tedarikidir eğer gayridir tedarik idüb ve madem ki ocaklardan su çıkub alemden (4) kalmıya kürel (5) işledüb kış irişdi deyu ihmal ve müsaheleden hazer eyleyesin Otuz bin mıkdarı top taşı tedarik etmek babında envai mesaili cemilen vücade getüresin Ve şimdiye değin ne mıkdar ihzar olmuşdur yazub bildüresin Fi 25 rebiülevvel 973 (Ahmed Çavuşa' احمد چاوش virildi)

3

Bilecik madeninde işleyen yayalará zahire tedarikine dair.

Bilecik بلجك ve Yarhisar يار حصار ve Göl كول ve Yenişehir يكيشهر ve Inegöl اينه كول ve Pazarcık بازارجق ve İznik ازنك kadılarına hüküm ki Hâliyâ Bilecik بلجك madeninde işleyen yaya ve sayır tayifenin zahireleri tedariki lâzım olmagın buyurdum ki vusul buldukda her birinüz tahtı kazanuzdan taleb olunan zahireleri tedarik idüb sahible-rile mahalli mezbure gönderesin ki varub anda beyi idüb eshabına ticaret ve anda işleyenlere vüs'at ve maişet ola Amma bu babda gereği gibi mukayyed olub anlara kifayet mıkdarı tedarik idüb göresin Bu behane ile kimesneden ahzü celb olmakdan hazer idüb mümkün olduğu kadar yakın olan yerlerden tedarik eyleyesin İhmalden hazer eyleyesin Fi 25 rebiülevvel 973 (Ahmed Çavuş'a virildi).

4

Hamit İli piyadelerinin Bilecik madenine tayin olunduklarına dair.

Hamid إلی حميد sancağı kadılarına hüküm ki Lıvai mezbur pi-

[1] Yuvarlağı.

[2] Yuvarlak.

[3] Üzeri çizilmiştir.

[4] Amelden.

[5] Maden ocağı

yadeleri sancağı beği Âdem gönderüb yayaları Bilecik بلعك madeni hidmetine tayin olunub zikrolunan yayaların ihracı babında muavenet etmenüz reca itmegin buyurdum ki mumailleyhin âdemi var-dıkda livai mezbur piyadelerin emri hümayunum mucibince hidmete çıkarmak babında gereği gibi muavenet ve muzaheret idüb ihmal ve müsaheleden hazer eylesin Kimesneye teallül ve niza etdir-miyessin Şöyleki tahtı kazanuza emrolunan yayalar birer behane idüb teallül ideler siz muavenet idüb emrim üzre bittamam çıkart-mıyasız sonra neticesi size ayid olur Bilmiş olasız Fi 9 cemadel-âhir 973 (Âdemi Yusuf يوسف'a virildi)

5

Bilecik madenine piyadelerin hizmet için getmediklerine dair.

Bilecik بلعك kadısına hüküm ki Hâliyâ Bilecik بلعك razını Hasan حسن zide mecdihu mektub gönderüb işbu sene 973 ramazânında madeni mezbure üzerine varub altmış yedi ocak bina olunub pi-yade gelmeyüb tayin olunan beğlerden Sultan önü سلطان اذن beği sancağında kışlayub kürei ma'murenin ocakları kurulduğu yer ile mezbur beğin kışladığı yerin mabeyni kuşluk luk yol olub iki üç defa mektub gönderilüb Âdem getürmemeye sebep nedir denildik-de mahı mezburun dördünde sancağının üçyüz on üç nöbetlüsün-den yetmiş Âdem getürüb otuzar akça ağırlığı ocakdan getürdüğü Âdeminin eğer bedeli olub geldiği gün nicesi kaçub ve kendü dahi sancağıma giderin deyüb dert iderki sana emir varid olub bu ze-manedek bu kadar Âdem getürdün Anun dahi ekseri yerlidir San-cağına gidersin Getürdüğün Âdemi kim bekler Sancağına Âdemin gönderüb kendün hidmetde ol denildikde itale eyleyüb ve yaya başılara Âdemleriniz kani deyu sual olundukda Hamze حمزہ nam yaya başı Biz Âdem getürmeğe kadir olmamız Yirmi iki ocak yaya başılığım vardır Ben bildüğüm ocak nöbetli piyadelerinden ondan ziyade piyadenin yedi ve sekiz altunun ahub mukaddem idüb el-lerine beğ arz virmişdir Âdem getürmeğe nice kadir oluruz Piyadenin akabince hidmete kadir olan mukaddem oldukdan sonra Âdem getürimeziz deyu cevap virirler Bu takdirce hidmete Âdem gelmeyüb el'an otuzdan ziyade ocaklarımız battaldır Eğer Âdem getürse haylı top yuvalağı tahsil olurdu Bu makule beğe te'kid

[1] Gene o sene Bilecik madenine iki nefer müsellim ve beş nefer piyade, sancakları beğleri, müsellimleri ve piyadelerle tayin olunmuştur. Fi 16 receb 973

olunmazsa sayirler dahi âdem getürmemek mukarrerdir deyu bil-dirmeğin buyurdum ki müşarünileyh ile tekrar yoklayub göresin arz olunduğı gibi midir Söyleki hükmü şerifim varınca her biri bittemam yaya ve müsellimin getürmeyüb noksan üzre ise muac-celen arz eylesesin ki min baad dirlik olmamak üzere sancakları alınub ve yaya başlara dahi gereğı gibi hakaret oluna Söyle bi-lesin Alâmeti şerife itimad ve itikad kılasın Fi 13 şevval 973 (Yazıldı Nişanlı kâğıda Nazır âdemine virildi Fittarihilmezbur)

6

Bilecik madeninde hizmete gelmeleri için yaya va müsellim beğlerine yazılan hüküm.

Bilecik بلجك madeninde demür top yuvalağı hidmeti ferman olunan yaya ve müsellim beğlerine hüküm ki Siz ki yaya ve müsellimi beğlerisiz müsellim ve yayalarınızı kanun üzre altışar aylık zadü zevade ile bittemam emrim üzre ihrac idüb dahi mahalli me'murede hidmetde olmaduğunuzu bazınızın piyadeleri eksik getirüldüğü madeni mezbure nazırı olan Hasan حسن zide mecdihu tarafından ilâm olunmagın buyurdum ki varıcak her binüz bizzat mukayyed olub eğer yaya ve müsellim dir bittemam ihrac idüb dahi bilâ tevakkuf mahalli mezburda ferman olunan hidmetin it-mamına sa'yü ikdam eylesesin Söyleki min baad her birinüzün mumailayh hidmetde ihmal ve müsahele üzre olduğunuzu ve yahud piyade ve müsellimlerünüzün gec veya eksik getürdüğüünüzü arz eyleye asla birinüzün özü makbul olmak ihtimali olmayub belki azil ile konulmıyub envai ikab ile muakab olmak mukarrer bilüb ana göre mukayyed olub hidmetde bezli makdur eylesesiz Söyle bilâsiz Alâmeti şerife itimad ve itikad kılasız (Fittarihilmezbur Nazır âdemine virildi)

7

Koçanya madeninde dökülecek kurşun fındıklara dair.

Koçanya كوجانيye kadısına hüküm ki Bundan akdem sana hükmü hümayunum gönderilüb Koçanya كوجانيye mandeninde yüz otuz yedi kantar kurşun fındık dökülmek emrim olmuşıdi Halâ emrim üzre dökülüb hazır olan fındıklar muaccelen Belğırad' بلگراد a gönderil-mesin emir idüb buyurdum ki asla te'hir ve tevakkuf etmeyüb

şimdiye değin emrim muktezasınca nemikdar fındık dökülmüş ise ber vechi istical Belgrad بئراد a gönderüb baki kalanın dahi leylü nehar üzerine olub dökdrüb göndermek babında ikdam ve ihtimam eyleyesin Ve nemikdar döküb gönderüldüğün ve baki ne kalub dökülmek üzere olduğun yazub muaccelen bildirsin Şöleki emrim üzere hususu mezbur itmama irişmeyüb ihmal ve müsahelen mesmu' ola envai itab ve ikab ile muateb ve muakab olmağı mukarrer bilüb ana göre mukayyed olasın Fi 10 zilkade 973 (Yazıldı Nişanlıya)

Bir sureti

Rudnik رودنيك kadısına Ferman olunan fındık yüz otuz kantardır (Yazıldı Nişalıya Sinan Çavuş'a سنان چاوش virildi Fittarihilmezbur)

8

Şehirköyü'nde madencilerden celeb yazılanların yerine başkalarının celeb yazılmalarına dair.

Şehirköyi شهرکوي kadısına hüküm ki Bazı kimesneler madenciler iken celeb yazılıb anlar yerine celeb hidmetine ahar kimesne yazasın deyu kadı sabika varid olan fermanı hümayunum mucibince mezkûr kadıya madencilerden celeb yazılan on iki nefer kefereyi iharc idüb yerlerine ahar celeb kayıd idüb defterin süddei saadetime göndermeğün celeb defterine kayıd olunub dahi ol defterin sureti aynı ile ihrac olunub sana gönderildi Buyurdum ki celeblikden ihrac olunan on iki nefer madencilerin yerlerine celeb yazılan kefereden defter mucibince koyunların ihrac itdiresin Fi 21 zilkade 973 (Mezkûrın madencilerden Dimitri Yuvan' ديمتری یوان a virildi)

9

Novoberde taraflarında kalp akça yapanların tutulmalarına dair.

Noveberde نوبير kadısına hüküm ki Tahtı kazanda maden nazırı olan Süleyman سليمان mektub gönderüb Noveberde نوبير darbhanesinde üstad olan yirmi dört nefer işçilerinin ekseri ve kasabai mezburenin âyanı dergâhı muallâdan hükmü şerif ile gelân Sinan Çavuş سنان چاوش ve naibüşşer' İbrahim ابراهيم halife ile meclise gelüb takriri kelâm idüb etrafda kallâblar çoğalub Noveberde نوبير ve Üsküb

سكوب ve sair darbhaneler sikkelerin arttırub kalp akçe işlerler Ad bizim olur Tayifei mezburenin kesretine sebep ol asıl nam ile maruf olanların bazı tutuldukda inkâr iderler Kimesne görmediyen şahadet idemezler Ancak işitmektedir Şer'i şerife müracaat olundukda şahid olmıyub ve alâmetleri dahi dağlarda ve derelerde sakırlar El'an âlât ve esbab ve nice alâmatla tutulan dahi inkâr ider Şer'i şerifle el virmeyüb kimesnenin hakkından gelinmamekle çoğalub sahibi ayarla isnad ederler deyu her zamanda azab olunur Eğer bir zamanda hilâfı emir akçemiz zahir oldu ise ve yahud ola cümlemizi kırsunlar Ol asıl nam ile ele gelânlerin haklarından gelinsün didüklerin ilâm eylemeğin buyurdum ki hükmü şerifim varıcak bu hususu kimesneye ifşa etmeyüb cibalde ve vadilerde ve kasabai mezburede ve madende ve kurada bilcümle şübhe olan yerleri gereği gibi tettebbü ve tefahhus idüb kallâblık ile meşhur olub müttehem olanları tutdırub kallâblıgla [1] müteallik ellerinde bulunan âletleri ve sikkeleri ile mukayyed ve mahbus süddei saadetime gönderesin Amma bu behane ile bi günah olanlara dahl olunub evlerine sikke ve kalp akçe bırakmakla ve kimesnenin arzı ve taassubu ile hilâfı vaki iş olunub gönedrilmesinden dahi ihtiyat idüb ele götürdüğün kimesnelerin tamam gavrına irişüb dahi ahvalini sıhhati üzre arz idesin Fi 22 cemaziel evvel 972 (Ali Çavuş علی چاوش a virildi) [2]

10

Belgırad darbhanesinde eksik para kesen sahibi ayarın haps edilip gönderilmesine dair.

Belgırad بگراد kadısına hüküm ki Mektub gönderüb Belgırad بگراد darbhanesinde kesilüb hazanei âmireme gönderilân çil akçeler emri şerifim üzre olan ayar mucibince kesilmeyüb kemayar olmağla darbhanei mezburenin sahibi ayarın buldurub ve mukayyed ve mahbus gönderesin deyu emri şerifim olmagin ol zamanda sahibi ayar olan Hacı İbrahim حاجی ابراهيم taleb olundukda gaybet idüb ele girmedüğü bundan akdem arz olunmusıdı Hâliyâ mezkûr sahibi ayar bir tarıykiye ele girüb habs olunmuşdur deyu bildir-

[1] Kallâblıga.

[2] Aynı hâdise 987 de de vukua gelmiş. «Zikrolunan darbthane kadimi nöbet on iki bin dirhem iken darbthane eminleri ve mübaşirleri kırkar ve ellişer bin sızıldub» (Fi 18 z 987).

düğün ecilden mukayyed ve mahbus süddei saadetime gönderilmesin emir idüb buyurdum ki dergâhı muallâm çavuşlarından kıdvetül emasil Ya'kub يعقوب zide kadrihu varıcak mezkûru kaydü bend ile mezbur çavuşuma koşub dergâhı muallâma gönderesin Fi zilkade 972 (Mezbur virildi)

11

Akdağ'dan güherçilenin kal edilip gönderilmesine dair.

Akdağ الكاداغ kadısına ve Ali Çavuş علی چاوش a hüküm ki Süddei saadetime irsal olunan güherçile kal olunmadıyen irsal olunmağa amelinde külli taab olmagin min baad irsal olunan güherçilei kal idüb irsal etmek emir idüb buyurdum ki vardukda tahsil olunan güherçilei emrim üze gereği gibi kal etdirmeyince irsal eylemiyesin Şöyle ki ihmal olunub kal olunmamış güherçile irsal oluna muateb olmanızdan gayri vaki olan zarar size tazmin etdirilür Ana göre mukayyed olub min baad irsal olunan güherçilei kal idüb irsal etmekde ihmal ve müsahele eylemiyesin Ve güherçile hususu ehemmi mühimmatdandır Vafir ve müstevfa güherçile tedarik etmek babında gereği gibi mücid ve sai olasın Fi 16 receb 976 (Mezbur Ali Çavuş علی چاوش a virildi)

12

Hakâri kükürt madeninden İstanbul'a kükürt gönderilmesine dair.

Van وان beğlerbeyisine hüküm ki Süddei saadetime mektub gönderüb sabıkan emri şerifim gönderilüb Hakâri حکاری beği Zeynel dame izzihu sancağında vaki olan kükürd madeninden iki bin kantar safi kükürd ihrac olunub Van وان dan kira ile Tırabzon طرابزون ve Tırabzon طرابزون dan gemi ile Âsitanei saadetime gönderilmek emrim olmagin mumaileyhe mektub ve âdem gönderilüb taleb olundukda kükürd madeninden şimdiye dek kükürd ihrac olunmuş değildir Bir mu'temed âdem koşulub irsal olunsun Cemil azabım halkı ile ve reaya ile ikdam idüb hasıl olan kükürdü Van وان a gönderelim deyu cevap vormegin yarar âdem tayin olunub gönderildiğün ve Hakâri حکاری sancağından iki bin kantar kükürd hasıl olmaduğün ve Erciş ارجیش de üçyüz kantar kükürd olub ve Kızılbaş vilâyetinden Erciş ارجیش e kükürd toprağı gelür Ve Kızılbaş serhad-

dinde Karagüden قراگودن nam yerde Kızılbaş zamanında kükürd madeni olduğu haberi olmagın yoklanmak için âdem gönderildiğün ve Erciş ارجيش de olan kükürd Tırabzon طرابزون a gönderilüb miri müşarünileyh sancağından ve gayriden hasıl olan kükürdden konmak ferman olunursa ve Tırabzon طرابزون a her bir kira davarı ikiyüz akçeye gider ve bir davara on sekiz batman kükürd ancak tahmil olunur Tırabzon طرابزون a bu lakdirce her bir batman kükürd kirası on birer akçeden ziyade oldugin bildirmişsin İmdi Hakâri حکاری sancağından alınacak kükürd ne vechile alınub Kara güden قراگودن de olan kükürd madeni kimin toprağında oldugin ilâm eylemedüğün ecilden buyurdum ki vardukda Hakâri حکاری sancağından alınacak kükürdü ne vechile alalım Ve Karagüden قراگودن de olan kükürd madenleri yukar (u) canibin sınırı dahilinde midir Beru canibde midir Kimin toprağındadır Aslı ile malûm idinüb vukuu üzre yazub bildüresin Fi 16 m 978 (Van'da beğlerbeğisinin kapu kethudası.. verildi)

13

Tameşvar güherçile madenlerinde çalışan reayanın rencide edilmemesine dair.

Vilâyeti Tameşvar طمشوار da güherçile madenleri olduğu yerlerin kadılarına hüküm ki Hâlâ tahtı kazanızda vaki olan güherçile madenlerinin vaz' olunan kazganlarına odun ve sayir levazımı için ve güherçile toprağı cem'i için istihdam olunan kura reayasına eğer havassı hümayunum reayasıdır ve eğer beğlerbeği ve sancagbeği hasları reayasıdır ve eğer erbabı timar ve emlâk ve evkaf reayasıdır defteri cedidi hakanide üzerlerine mukayyed olan hukuk ve resimlerin edâ eylediklerinden sonra voyvodaları ve su başılar ve zuamâ ve erbab [1] ve ümenâ ve ammal tayifesi ve nöbetci tayin olunan yeniçeri ve gayri istihdam eyleyüb envai teaddi olunduğı ilâm olundu İmdi vilâyeti mezbure güherçile [2] olunduğı yerlerde vaz' olunan kazganlara Defteri Hakanî kâtiblerinden kâtib Derviş درويش tayin olunub gönderilmiştir Buyurdum ki vusul buldukda anun gibi tahtı kazanızda vaki olan güherçile madenlerine hidmet eyliyan reayayı asla bir ferde rencide etdir-

[1] Erbabı timar olacak.

[2] İhrac kelimesi eksik.

[3] İsim kelimesi eksik.

meyüb müft yem ve yemeklerin ve tavuk ve kuzuların ve koyunların ve yoklunların ve yağların ve bastırmaların ve sayır me'külâtdan asla bir nesne aldırımıyub her ne alurlar ise nerhi cari üzre akçeleri ile rızaları ile beyi eyleyanlerden aldırub ve müftü meccanen asla kendülerin ve bargirlerin ve koçıların ümeraya ve gayriye ve bilcümle asla bir ferde *رجع من الرب* istihdam etdirmeyüb muzayeka virdürmiyesin Şer'ü kanuna muhalif ve emri şerife mugayir kimesniye iş eylemekden ziyade hazer eyleyesiz Güherçile hususu ziyade mühimmatdandır Bu babda her birinüz mukayyed olub babı ikdamda dakıyka fevt eylemiyesiz Anun gibi emri şerifime muhalif reayayı rencide iderlerse her kimler ise [1] ve resimleri ile yazub bildiresiz Fi 2 za 978

14

Bosna'da Kilis livasında demir madeni zuhur ettiğine dair.

Livai Kilis *كليس* muharririne hüküm ki Kilis *كليس* beği Ferhad Beğ *فرهاد بك* süddei saadetime mektub gönderüb livai mezkûre tâbi Kelüçli *كاوچلي* Kamengırad *قنراد* nam kal'eler mabeyninde bir demür madeni zahir olub anda olan toplara yuvalak dökmek için er üstad taleb idüb ve istihdam için bir iki pare kariyye halkı tayin olunmasın arz eyledüğü ecilden iki kıt'a kariyye ahali (lisi) tayin olunmasın emir idüb buyurdum ki vardukda emrim mucibince iki pare kariyye reayasın madeni mezkûre hidmetine istihdam (ve) tayin idüb giru ana göre muaf name virile Nemakule tekâlifden muaf olmak münasib ise ve ne asıl kariyyeler olub kaç ise isimleriyle yazub süddei saadetime arz eyleyesin Fi 26 ca 979 (Âdemisi İdris *ادريس* e virildi)

15

Küre Mamure'de işlenen bakırlara dair.

Güherçile müfettişi Akdağ *اقداغ* kadısına (ve) süddei saadetim çavuşlarından güherçile nazırı Ali Çavuş'a *علي چاوش* hüküm ki Süddei saadetime sureti sicilli kazayâ defterin gönderüb dergâhı muallâm topçılarından İlyas *الياس* meclisi şer'i şerifde bundan evvel güherçile kazganı işleyen Hoca Can *خواجه جان* ve *خيش* ve *خضر* nam zimmiler muvacehesinde takriri kelimat idüb Güre Mamure *كورهممور* ve Esitulet *استولت* ve sayir şehirlerde işlenen külçe bakır vakıyyesine sekizer

[1] İsim eksik.

akçe üstadiyye virilü gelüb harkunnar dahi yokdur Ve eski kurata bakır vakıyyesine dahi sekizer akçe ve iki akçe de mal için virilüb harkunnar male virilân iki akçeden hesab olunub bakır sahibine hesab olunmaz Mezkûrûn kazgancılar külçe ile eski kurata bakıra on birer osmanî üstadiyye alub ve her vakıyyeden kırkar dirhem harkunnar hesab idüb miriye külli gadir eylemişlerdir didikde muhasebesi görilân zamanın defterine nazar olunub kırk yedi kazgan ve on yedi dib yedi bin dokuz yüz yetmiş altı vakıyye bakırın üstadiyyesi on birer akçeden seksen yedi bin yediyüz otuz altı akçe üstadiyye olub sekiz akçeden ziyade yirmi üç bin dokuz yüz otuz bir akçe aldıkları zahir olub ve her vakıyyede kırkar dirhem harkunnar ikişer akçe hesab olursa bu takdirce otuz dokuz bin sekiz yüz seksen akçe almış olurlar deyu bildir-düğün ecilden zikrolunan ziyade teftiş olunub miri için alınub zabt olunmak emir idüb buyurdum ki vusul buldukda her hususu yerlü yerinden unat vechile olıgelân âdet ve kanun üzre teftiş eyleyüb göresin kazıyye arz olunduğı gibi olıgelân âdet ve kanun(1) ziyade nesne almışlar ise bi kusur cem ve tahsil etdirüb miri için kabz eyleyüb arz eylesin Fi 18 zilkade 979 (Güherçile nazırı Ali Çavuş' علی چاوش un âdemisi Mustafa' مصطفى ya virildi)

16

Niğde'ye tâbi Kenise kariyyesindeki güherçile kârhanesine dair.

Niğde نیکه kadısına hüküm ki Müşarünileyh kazayâ defterin gönderüb kazai mezbure tâbi Kenise کنیسه (2) nam kariyyede vaki olan kârhane azim kârhane olub ihtimam olunsa külli güherçile tahsil olunmak mümkün olduğun bildirdi İmdi güherçilenin tevfir ve teksiri mühimmatdan olmagin buyurdum ki vusul buldukda bu babda mukayyed olub zikrolunan kârhane(i) işledüb güherçilenin tevfir ve teksirinde gereğı gibi sa'yü ihtimam eyleyüb lâzım olan odun ve sayir levazımın zamanı ile tedarik ve ihzar etdirüb ihmal ve müsaheleden ziyade hazer eylesin Bu dahi

17

Malatya sancağında açılan güherçile kârhanesine dair.
Süddei saadetim çavuşlarından olub güherçile nazırı olan Ali

[1] Kanuna muhalif.

[2] Kilise hisar (Kesesar).

Çavuş'a علی چاوش hüküm ki Süddei saadetime kazayâ defterin gönderüb Malatya ملاطیه sancağında hâdis olan güherçile kârhanesiyçün Sis سس kadısı mevlâna Muslihüddin مصلح الدين ve Mirza Çavuş میرزا چاوش iltizamımıza dahildir deyu dahl eylediklerin bildirmiş sin İmdi mezburlar zikrolunan kârhanede üç bin kantar güherçile iltizam eylediklerinden maada hilâf semt olmagin ona dahl olunmayub gayri kârhaneleri işletmek ardınca olub güherçilenin tevfir ve teksiri babında sa'yü ikdam eylesin Bu dahi

18

Lârende güherçile kârhanesine dair.

Lârende لارند kadısına hüküm ki Hâlâ müşarünileyh süddei saadetime kazayâ defterin gönderüb tahtı kazanda vaki olan güherçile kârhanelerine dikkat ve ihtimam olunmayub ihmal olunmagla ekser evkatda kârhane ibtal olduğun bildirdi İmdi güherçilenin tevfir ve teksiri ziyade mühimmatdan olmuştur Bu halde ihmal cayiz değildir Buyurdum ki vusul buldukda bu babda mukayyed olub tahtı kazanda olan güherçile kârhanelerine lâzım olan eğer odun ve eğer işçi ve gayridir vakti ve zamanı ile tedarik ve ihzar etdirüb kârhaneleri muttasıl işledüb güherçilenin tevfir ve teksirinde sa'yü ihtimam eyleyüb ihmal ve müsaheleden ziyade hâzer eylesin Bir dahi ihmalin arz olunursa beyan olunan özrün kabul olmaz Ana göre ikdamda dakıyka fevt eylemeyesin Bu dahi [1]

Bir sureti
Karaman قارمان beğler-
beğisine ve Konya کنیه
kadısına Aşadaki
kayıd yazılmıye

Bir sureti
Aksaray انقراي
kadısına

Bir sureti
Ürgüb اوكوب
kadısına

Bir sureti
Anduği اندوغي
kadısına

Bir sureti
Samantu مہانتو
kadısına

Bir sureti
Kara hisar قرقصاور
Develü دملر kadısına

Bir sureti
Bozok بوزاق beğine ve Sorkun سورتون kadısına

[1] Lârende güherçile kârhanesinde hizmete gelmiyen mütekaid sipahi ve sipahi zadelerin hizmete getirilmeleri için de aynı tarihte Lârende kadısına başka bir hüküm daha yazılmıştır.

19

Karaman'dan İstanbul'a güherçile getirenlerin yolda savuştuklarına dair

Karaman قرامان beğlerbeğisine hüküm ki Hâlâ süddei saadetim çavuşlarından güherçile nazırı olan Ali Çavuş علی چاوش kazayâ defterin gönderüb kârhanelerde işlenügelân güherçilei alub Âsitanei saadetime getürmek için koşılan hisar erlerinin bazı yoldan dönüb gaybet idüb hizmetlerinde ihmalleri olmağla güherçilenin bir miktarı zayi olduğun bildirmegin buyurdum ki göresin anun gibi güherçile hizmetine tayin olunub varub edâi hizmet eylemayub yoldan gaybet eylemiş kimesneler var ise ol asılların gediklerin alub ahare tevcih eyleyesin Amma yolda müşarünileyhin ve yahud güherçile mübaşirlerinden tezkere alub dönmüş kimesneler var ise ol asıllara dahl olunmıya Bu dahi

20

Güherçile kârhanelerine kalcı gönderildiğine ve İç İl sancagı Kıbrıs'a tâbi olduğu cihetle İç İl güherçile kârhanelerinde işlemek istemiyen sipahi zadelerin Kıbrıs güherçile kârhanelerine gönderilmelerine dair.

Müşarünileyh Ali Çavuş علی چاوش a hüküm ki Kazayâ defterin gönderüb kârhanelerde mevcud olan ham güherçilei kal eylemek için kalcı lâzım idüğün ve İç İl ایدل sancagında olan sipahi zade güherçile hizmetine istihdam olunurdu Hâlâ livai mezbur Kıbrıs قبرس a dönmegin teallül eylediklerin bildirmişsin İmdi kalcı irsal olunmuşdur Buyurdum ki vusul buldukda irsal olunan kalcıları alub güherçilenin tevfir ve teksirine sa'yü ikdam eyliyesin Ve İç İl ایدل sipahi zadelerin üslûbu sabık üzre giru güherçile hizmetine götürdüb işletdiresin İnad iderlerse Kıbrıs قبرس da olan güherçile kârhanelerinde işletmek için İç İl ایدل kadısına [1] hüküm gönderilmişdir Müşarünileyhle haberleşüb dahi ana göre iki canibden kangısın ihtiyar iderlerse varub işliyeler Bu dahi

21

Karahisar piyadelerinin Bilecik madeninde hizmete gelmek istemediklerine dair.

[1] Keza, Kıbrıs beğlerbeğisine de hüküm yazılmıştır.

Kara hisar قرحصار sancağında vaki kadılara hüküm ki Dergâhı muallâm çavuşlarından olub Bilecik بلعك madeninde top yuvarlağı hidmetine me'mur olan Carullah Çavuş چارالله mektub gönderüb bunan akdem Karahisar قرحصار sancağının piyadelerinin evvelki nöbetlülere Bilecik بلعك madeninde demür top yuvarlağı hidmetine ferman olunub yayaların ihracı için virilân hüküm ramazanül mübarekin gurrasinde piyade beğlerine irsal olunmuşken gönderilân hükmü henüz piyadelere ulaştırmıyub tenbih eylemamekle yayalar ihraç olunmıyub yaya başıları ikdam idüb sürmek istediklerinde piyade tayifesi Biz hidmete gitmamek şartile ocaklarımızdan miri için beşer yüz akçe alınmak üzere nazir Mehmed Çavuş محمدچاوش arz eylemiştir Arzın cevabı gelmediyen hidmete gitmeyiz deyu teallül eylemekle hidmet avk olunduğın bildirdi İmdi yuvarlak hususu bir umura kıyas olunmıyub ziyade mühimmatdan olmagın buyurdum ki vusul buldukda bu babda her birinüz mukayyed olub tahtı kazanızda olan piyadeleri alettacil ihrac eyleyüb yaya başıları ve mukaddemlerine koşub oligelân âdet ve kanun üzere altışar aylık zadü zevadelerile Bilecik بلعك madenine gönderesiz ki varub demür top yuvarlağı hidmetine mübaşeret eyleyeler Hususu mezbur ziyade mühimdir İhmal ve müsaheleden ve gec ve eksik göndermekden gayet ihtiraz eyleyesin Fi 22 za 979 [1]

22

Erciş'te işlenen güherçileden barut yapılıp Tırabzon'a gönderilmesine dair.

Van وان beğlerbeğisine hüküm ki Erciş ارجيش de işlenen güherçile barut etdirilüb dahi kira ile Tırabzon طرابزون a gönderilmesin emir idüb buyurdum ki vardukda Erciş ارجيش de işlenen güherçilei barut etdirüb dahi emrim mucibince kira ile Tırabzon طرابزون a göndermek babında hüsnü tedarik idüb mütevaliyen irsal eyliyesin Nemıkdar gönderilüb teslim olunduğın defter etdirüb neveçhile tedarik etdigün yazub bildiresin Ve kal'ai Erciş ارجيش in azabları ve sayır mustahfızları miri kârhaneye dahl etdükleri ilâm olundu Anlar miri kârhaneye dahl etmemek şart eylemişler imiş Min baad dahlû taarrüz etdirmiyessin Ve zikrolunan kârhanede kadimden işliyan-

[1] Karahisar sancağı beğine ayrıca bir hüküm yazıldığı gibi, madende işleyen işçilerin zahirelerini tedarik için de Eskişehir, İnönü, Göl, Pazarcık ve Tomanç kadılarına da hüküm yazılmıştır.

leri kemakân ücretle işletdirüb ikdam ve ihtimamda dakıyka fevt olunmıya Ve zikrolunan barutdan ol cevâ nibde vaki olan kılâa kıyafet mikdârı alıkoyub maadasın emrim üzre kira ile Tırabzon طربزون a irsal eylesin Fi 12 receb 979 (Çatal Ferhad اچتال فرهاد'a virildi)

23

Saray adamlarından Cüce İsmail'in Meraş'ta güherçile kârhanesinde işleyen akrabasına gâdir olunmamasına dair.

Meraş مرعش kadısına ve güherçile nazırı Ali Çavuş علی چاوش a hü-küm ki Haremi vacibül ihtiramım huddamından Cüce İsmail'in جوجه اسماعيل akrabası tarafından rikâbı kâmiyabıma rık'a sonıub güherçile işler sipahizadeler olub güherçile hidmetine nöbet ile istihdam eylemeyüb külli teaddi olunduğun ilâm olunmağın buyurdum ki vusul buldukda eğer mumaileyhin akrabasındandır ve eğer sair güherçile hidmetine me'mur olan sipahi zadelerdir nöbet ile istihdam eyleyüb ve tayin olunan nöbetlerinden tecavüz etdirmeyüb tamam adalet üzre hidmet etdirüb kimesniye zulüm ve teaddi etdirmiyessin Fi 3 safer 981 (Âdemisi Süleyman'süleyمان'a virildi)

24

Akdağ'dan gönderilen güherçileden elli bir kantar güherçilenin zayı olduğına dair.

Sabıkan Akdağ اكداغ kadısı olub güherçile müfettişi olan mevlâna Hamza حمزه ye hüküm ki Halâ güherçile nazırı olub süddei sadetim çavuşlarından olan Ali Çavuş علی چاوش mektub gönderüb sene 978 recebinde irsal olunan güherçileden elli bir kantar güherçile zayı olub üzerine tayin olunan hisar erlerinden sual olundukda Kayseriye قيسريه kalesinde sabıkan imam olan Sa'di Halife سعدی خليفه oğlu Mehmed'in محمد sagir oğlu Abdurrahman عبدالرحمن hidmeti olub bölük başı tenbih eyledikde hidmete gelmediğı şehadet olunub sicil olunduğun bildirmeğın zikrolunan güherçile nice olduğı teftiş olunmak lâzım olmagın buyurdum ki vusul buldukda te'hir eylemayub irsal kılınan güherçileye koşılan hisar erlerini ve mekâri-lerini ihzar eyleyüb dahi güherçile nice olduğun teftiş eyleyüb zayı olan güherçilei zuhure getürmeğe sa'yeyleyüb gereğı gibi ikdam eylesin Ve kazıyye niye müncer olduğun yazub bildiresin Fi 9 ra (Ali Çavuş'un علی چاوش Âdemisi Kurd'a كورد virildi)

25

Kığı demir madeninde yapılan yuvarlaklara dair.

Kığı كى de yuvalak hidmetinde olan zaim Veli بى ye hüküm ki Mektub gönderüb livai Kığı كى de demür madeni iki yerde olub elli altmış bin yuvalak için emri şerifim gönderilüb ve güherçile eminlerine kırk elli nefer ırgad virilüb ve Kığı كى kalesinin tami-rine mübaşeret olunub ırgad ve davar bulunmakda üsret oldugin ve Hasan Kale حسن قلعه sinin hisar beçe ve hendeği bina olunmağa ırgad ve benna gönderilmek için Erzurum ارzurوم beglerbeğisi ca-nibinden mektub gelüb amma benna bulunmıyub kırk elli nefer ırgad tedarik olunub gönderildikde hasna tayin olunan mevziin yapılmasına üçyüz nefer ırgad kazması ve küreği ile ve yüz re's at taş getürmeğe tahtasile ve yarar âdemile ve yüz aded çift mükem-mel yeragile gelmesi lâzım ve varan ırgadlar giru gönderilüb ve Kığı كى reayası üzerinde dört beş yerden mühimmat teklif olunub edâ olunurken bu mıkdar davar ve ırgad virüldüğü takdirce livai mezburda vaki olan mesalih muattal kalmak lâzım geldiğini bil-dirmiş sin İmdi mümkün ise tedarik eylemek emir idüb buyurdum ki vusul buldukda taleb olunduğı üzre ırgad ve davar gönderil-mek mümkün ise tedarik eyleyüb göndüresin Mümkün değil ise mukaddema gönder (d) için ile iktifa olunub cevap viresin Ve hazır olan yuvalak kandedir Nice olmuşdur Cafer'e جعفر ismarlanan-dan beru yedi yıl olmuşdur Şimdiye değin nemıkdar nesne hazır olmuşdur ecnasile defter idüb defterin süddei saadetime göndere-sin Fi 7 rebiülâhir 980

26

Madenlere tayin olunan sipahi zadelerden raiyyet rüsumu alınmamasına dair.

Ak dağ اق داغ ve Zamantu زمانتو kadılarına hüküm ki Bundan ak-dem tahtı kazanuzda vaki olan güherçile madenleriçün hidmete lâzım oldukda mütekaid sipahi zadeler olub raiyyet yazılmış olan-lar başka defter olunub güherçile madenlerine tayin ve taksim olunmasına emir olunmuş idi İmdi ol emri şerifim kemakân mu-karrerdır Ve lâkin şimdiye değin ol makule güherçile hidmetiçün tayin olunan mütekaid sipahi zadelerin defteri dahi süddei saade-time gelüb vasıl olmıyub hâlâ tahtı kazanuzda Bali بلى ve Hasan حسن ve Osman عثمان ve Süleyman سليمان ve Pir Ahmed پير احمد ve Zekeriya زكريا

ve Uğuz افروز ve Mahmud محمود ve Lâtif لطيف ve İsmail اسمعيل ve Halil خليل nam kimesneler dergâhı muallâma gelüb emri şerifimle güherçile hidmetine tayin olunan mütekaid sipahi oğulları olub Samantu گاهنور güherçile hidmetine tayin olunmuşlar iken sipahiler rüsumu raiyyet taleb idüb teaddi iderler deyu bildirdiler İmdi defter gelüb süddei saadetime vasil olmağla bunlar ol vechile sipahi zadeier olub kangı madene tayin olundukları malûm olunmamagin buyurdum ki vardukda emri sabık mucibince güherçile hidmetiycün kayıd olunan sipahi zadelerin defterin ve her güherçile madenine kaç sipahi zade tayin olunduğun isimleriyle başka defter idüb imzahyub ve mühürlüyüb irsal edesinki min baad onunla amel olunub ol vechile güherçile hidmetinde olan sipahi zadelerden mademki hidmetlerinde olalar defterde sabıkan raiyyet kayıd olunmuş idiniz deyu rüsumu raiyyet taleb olunub teaddi etdirmiyeler Fi gurrei zilhicce 980

27

Bosna'da Kamengirad demir madenine dair.

Bosna بوسنة beğine (hüküm ki) [1] ve Saray سراي kadısına hüküm ki Senki sancak beği sin mektub gönderüb mevlânayı müşarünileyh ile Kamengirad کامنگيراد kazasında zuhur iden demür madeni üzerine varılıb müşahede olundukda gayet âlâ yerde olub cevheri ve çarhları ve suları ve odun yerlû yerinde olub her ahvali mürad üzredir Lâkin civarında olan reaya madene hidmet idegelmamekle ol hidmete na kabil ve na ehil olub şöyleki Yeni Pazar يني بازار etrafında olan kuradan muafıyyet üzre kifayet mîkdarı tayin ve tahrir olunursa madene hidmet etmiş reayadır Murad üzre işlemeleri mukarrerdir Madene yine nevrüzda mübaşeret olunur deyu bildirmiş sin Ve islenen dörtyüz otuz yuvarlak getürdölüb Banelûka بنالوقه kalesinde hıfz etdürüldüğün bildirmiş sin İmdi ber sabık reaya ile müttefik olub madeni mezbur zuhurunda ihmal üzeredir deyu mukaddemâ sen ilâm iderken ve Yeni Pazar يني بازار ol madene baid mesafe iken hâlâ maden etrafında olan reayayı sen himayet idüb on günlük mîkdarı olan reayayı [2] mukarrerdir Senki kadı sin bu hususun teadriki mukaddemâ sana emir olunub nemakule tayifeden madenciler tayin eyleyecegin defterle virilüb

[1] Üzeri çizilmiş.

[2] Arada atlanmış.

tenbih olunmuş idi Simdiye değin tayin idüb gereği gibi ihya eylemedüğün ihmalinden ve reayaya ve gayriye mütabaat eyledüğündendir Ve maden etrafında olan reaya mücerred beğın hazır olduğun hilâfına arz ider Buyurdum ki vusul buldukda ikiniz bizzat bu babda mukayyed olub (bu babda) sabıkan virilân ahkâmı şerife mucibince amel idüb yarar kefillerin alub defterlerinin bir suretin anda koyub bir suretin mühürleyub dergâhı muallâma gönderüb ve madeni nevrüza değin ibtal etmeyüb dahi mevsimi ve eyyamı var iken işledüb ziyade yuvalak tedarikinde dakıyka fevt etmiyesin Olur olmaz özür ve behane ile bir dahi bu hususu te'hire koyub himayet tarikiyle arz etmekden hazer eylesesin Fi 27 ca 981

28

Kayseriye halkının güherçile vererek Kıbrıs'a sürülmekten af edildiklerine dair.

Güherçile müfettişi Valdan والى a ve Kayseriye قيسري kadısına hüküm ki Hâlâ Kayseriye قيسري halkı Kıbrıs قبرص dan muaf olmagıy- çün akçe cem eyledikleri ilâm elondu İmdi nefsi Kayseriye قيسري güherçile mukabelesinde muaf olmuşlardır Buyurdum ki vusul buldukda bu babda mukayyed olub fukaradan akçe cem etdirmeyüb rencide eylemiyesin ve bu hususa mübaşir kimdir Fukaradan akçe kimler cem ider isim ve resimlerle yazub arz eyliyesinki Kıbrıs قبرص a sürgün ola 981

29

Van'dan ne kadar güherçile çıktığına dair.

Van وان, beğlerbeğisine hüküm ki.. nam kimesne gelüb Van وان, da ve tevabiinde olan güherçile kârhanelerine emin olan Hacı Çavuş حاجى چاوش ile baki şeriklerinin üzerlerinde üç senede bin iki yüz kantar güherçile olub zikrolunan kârhaneleri üç senede sekiz yüz kantar güherçileye iltizam ve kabul ideriz Şol şartla ki on bin terakki ile kendüye Van وان, azabları ağalığı ve sabıkan Şemendan شىندان kadısı olan İskender اسکندر e on akçe terakkile kazai Bitlis بىتلىس ve Abdülkerim عبدالكریم nam müderrise on akçe terakki ile Muş موسى kazası virile Ve Van وان, da her sinden on dört nefere gedüğe ve altı nefere ziyadelü gedüğe emri şerif virile Kârhane hizmetinde olalar Ve Van وان, deryasından odun gelmek için bir

gemi tayin oluna İmdi bu hususun görülmesi mühim dir Bu kimesne bu mıkdar kantar barut ziyade ider Hâlâ mübaşir olanlar eksige dutmağa sebep nedir Buyurdum ki bu babda unat veçhile mukayyed olub göresin Şimdiki mübaşirler kârhaneleri sekiz yüz kantar (kârhaneleri) noksan üzre dutmağa sebep nedir Ve bunlar şurutu mezbur üzre iltizam idüb iltizamları makbul olduğu takdirce üç senede haklaşmağa kadir'ler midir Nicedir Güherçilenin izdiyadına enfa' ve sebep kangısıdır Hâlâ olan mübaşirlerle muvacehe etdirüb ehli vukufdan dahi sıhhatin ve enfa' olanın malûm idinüb mufassal ve meşruh arz eylesesin Fi 10 za 981

30

Karaman ve Zülkadriyye'deki güherçile ocaklarına dair.

Kayseriye قيسريه beğine hüküm ki Vilâyeti Karaman کرمان ve Zülkadriyye ذوالقادرية de ma'mul olan on altı aded güherçile ocaklarının her biri bir kadılıkda olub hasıl olan güherçile Derüssaadet'e irsal olunmak için beher senede altı yedi bin mıkdarı danıkların livai Kayseriye قيسريه de kariyyei Mancun مانجون halkı işleyüb vilâyeti Karaman کرمان da ve gayride işlenmeğe imkân olmıyub ancak kariyyei mezbure halkı işlemğe münhasır olub ve mukaddemâ işledikleri danıkların her birine birer ücret alınub hizmetlerinde ve ücretlerinde nefileri olmağın cezirei Kıbrus قبروس da kazai mezbureden ikiyüz dört nefer sürgün haneleri irsal olunub ve bazı kariyelerden sürgün evleri şiddeti şita olmağla yirmi altı hane evvel bahara te'hir olunmagın zikrolunan kariyyei Mancun مانجون altı buçuk hane olub mezkûr kariyye halkı birer akçe hesabı üzre miriye güherçile için danıkları işleyüb cezirei Kıbrus قبروس dan haneleri af olunmak babında inayet reca eylediklerini arz etmegın vusul buldukda filvaki arz olunduğı üzre kariyyei (1) altı buçuk hane ise ol kariyyei sürdürmeyüb kemakân güherçile için istihdam eylesesin 981

31

Reaya tarifesinin çiftlerini bırakarak madenci olamayacaklarına dair.

Haslar حاسلر ve Silivri سلوري kadılarına hüküm ki Kadimden miri

[1] Mancun.

otluk hidmetin iden reaya tayifesinden hâlâ bazı doğancı ve küreci [1] olduk deyu teallül etdikleri ilâm olundu Buyurdum ki göresin ol kimesneler kadimden doğancı oğlu doğancılar ve küreci oğlu küreciler olmayub reaya tayifesinden olub evvelden miri otluk hidmetin edâ idüb çiftleri var ise hâlâ olgelâne mugayir teallül iderler ise anın gibi kimesnelere evvelden olgeldüğü otlak hidmetin etdirüb olgelâne muhalif teallül etdirmiyesin Ei 23 safer 982

32

Sidre kapsi madenlerinde para kesilip İstanbul'a gönderilmesine dair.

Sidre Kapsi سدره کبسی kadısına hüküm ki Bundan akdem kazai mezbure teveccüh etdüğü zemanda ol canibde olan maadini ihya idüb vafir ve müstevfa haylı akçe kesdirüb nevrudan mukaddem göndermeğe müteahhid olmuşdun Ol vakitden beru haylı zaman olub henüz asarı zuhur etmeyüb nevrud dahi karib olub şimdiye değin irsal olunmamağla mes'ul olmuş sundur Buyurdum ki vusul buldukda asla te'hir ve terahi itmeyüb varduğun zemanda madenleri ne hal üzere buldun ve sen varaldan beru maadini mezburenin cemii levazım ve mühimmatı yerli yerinden tedarik ne vechile etdin ve bilcümle maadine müteallik meşkûk ve mübhem bir nesne komayub alettafsil yazub arz idesin ve şimdiye değin nemıkdar haylı akçe kesdirilmişdir ber vechi istical Âsitanei sadetime gönderüb min baad dahi maadin el virdüğüne göre vafir ve müstevfa haylı akçe kesdirüb aletteakub vettevali hazanei Âmireme irsal ve isalden hâli olmayasın Ve maadini mezburenin ihyasında kemal ve hükkâmında ve mühimmat ve levazımının tedarikinde dikkat ve ihtimam idüb israf ve itlâfıdan hazer eylesin Fi 14 z 987

33

Özdemir oğlu Osman Paşa tarafından Şirvan'da bulunduğu haber verilen gümüş madeni için İstanbul'dan madenci gönderilmesine dair.

Hazanei Âmirem defterdarı olub maadin testişine me'mur olan Mehmed محمد dame ulüvvühuya hüküm ki Düsturu mükerrerrem vezi-

[1] Madenci.

rim Osman Paşa عثمان پاشا edamallahü iclâlihu bundan akdem süddei saadetime mektub gönderüb vilâyeti Şirvan شروان da gümüş madeni olmağla madenci lâzımdır deyu bildirüb ve dergâhı muallâm çavuşlarından سنان چاوش Sinan Çavuş zide kadrihu ehli vukuf olmagin hidmeti mezbure müşarünileyh tayin olunub her madenden Şirvan'a شروان gitmegiyçün ikişer ve üçer madenci alınmagiyçün Maliye tarafından emri hümayunum virilmeğın buyurdum ki ... vusul buldukda te'hîr itmeyüb her madenden Maliye tarafından virilân emri şerifim mucibince yarar üstad madenciler tayin idüb müşarünileyh çavuşumla Şirvan'a شروان irsal eylesin Hususu mezbur ehemmi umurdandır İhmal ve müsaheleden ziyade hazer ve ihtiyat eylesin Fi 9 safer 992 (Dergâhı Âli çavuşlarından Sinan Çavuş'a virildi) [1]

34

Şirvan'dan ne kadar maden çıktığına dair Osman Paşa'ya yazılan hüküm.

Osman Paşa عثمان پاشا ya hüküm ki Dergâhı muallâma mektub gönderüb vilâyeti Şirvan شروان da gümüş madenleri olub madenci lâzımdır deyu mukaddemâ arz ve ilâm eyledüğün ecilden Rum İli روم لى inden madeciler ihrac olunub âlât ve esbabı ve levazım ve mühimmatları ile dergâhı muallâm çavuşlarından Sinan Çavuş سنان چاوش zide kadrihuya koşulub Demür kapu دمور قاپو ya irsal olunmuşdur Buyurdum ki ... vusul buldukda zikrolunan madencileri müşarünileyh çavuşum mübaşeretile vecih ve münasib gördüğün üzre madenler hidmetine istihdam eyleyüb bir mıkdar zaman inhizam (!) olundukdan sonra nemıkdar maden zuhure getirilüb hasılı ve masrafı ne dir Ve altun ve bakır ve demür madenleri dahi var mıdır ve bilcümle meşkûk ve mübhem bir nesne komayub mufassal süddei saadetime arz eyleyüb ve nûmunelerin bile gönderesin (Dergâhı Âli çavuşlarından Sinan Çavuş'a شروان virildi)[2]

35

Gümüşhane madeninden Tophanei âmire için bakır getirilmesine dair.

[1] Madencilerin sevkı için Kefe ve Azak sancakları beğlerine ve Sofya'dan Kefe'ye kadar yol üzerindeki kadılara da hükümler yazılmıştır.

[2] Sinan Çavuş'un malyetine adamlar koşulup serian gönderilmesi için Adana beğine de hüküm yazılmıştır.

Gümüşhane كاشانه kadısına ve bin yüz altı senesine mahsus olmak üzere Gümüşhane كاشانه mukataası emini olan Süleyman سليمان a hüküm ki

Gümüşhane كاشانه mukataasından beher sene tarafı miriye irsal olunagelen sim ve nühas ref' ve yerine akçe irsal olunmak üzere ferman olunub lâkin hâlâ Tophanei Âmirem için ziyade bakır tedariki lâzım gelmeğe imdi madeni mezburdan zuhur iden nühasın vovodalara hasılı kısmet olub her nemikdar nühas hasıl olur ise ahare fûruht eylemeyüb behası reaya ile beyinlerinde olan humûs hesabında neminval üzere tutula gelmiş ise olminval üzere mukataai mezbure malinden deynine mahsub olmak şartile senki emin sin bin yüz altı senesi malinden zimmetinde otuz dört yük akçe mali miri olub meblâğı mezburun irsal olunan mübaşir marifetile her bir batmanı altışar vakıyye olub üçer guruşa olmak üzere vakıyyesi yarımşar guruşa olmak şartile bin kantar nühası halis ki kırk dört bin vakıyye olur minvali meşrub üzere lâzım gelân behası yirmi iki bin esedi gurus etmekle şurutu mezkûre ile mübayea ve mekkâri davalarına tahmil ve ber vechi tacil Trabzon طربزون iskelesine nakil ve irsal ve teslim olunduguna temessük alub ve hini muhasebede deynine mahsub olmak üzere işbu emri şerifimin zahrına hüccet itdiresin deyu maliyesi mucibince hüküm yazılmışdır Fi evasıtı r 1107

36

Kığı madeninden yuvarlak getirilmesine dair.

Erzurum ارzurوم valisine hüküm ki

İşbu senel mübarekede işlenecek Kığı كیجی madeninden ferman olunan altı bin vakıyye yuvarlak üçer vakıyyeden dokuz vakıyyeye varınca bir gün evvel tekmil ve ber vechi tacil Âsitanei saadetime irsal eylesesin Ammâ bu babda tekayyüd eylesesinki kalb işlenmeyüb ve içleri çurk ile doldırılıb mücevvef olmamak üzere ihtimam eylesesin deyu yazılmışdır Fi evahiri l 1107

37

Gümüşhane madeninden Darphane'ye gümüş gönderilmesine dair.

Trabzon طربزون valisi vezir Kahraman Paşa كهرمان پاشا ya hüküm ki

Gümüşhane كمشانه madenlerinden hasıl olan simi rencberan tayifesi ahare fûruht eylemeyüb ve diyarı ahare bir dirhem sim gitmamek üzre Gümüşhane كمشانه madenlerinden her nemıkdar sim hasıl olur ise miriycüm mübayea ve bilcümle ahzü kabz ve peyderpey Darphanei âmire'me irsal eylemek şartile mukataai mezbure dergâhı âli kapucı başlarından olub hâlâ Gümüşhane كمشانه emini olan Süleyman سليمان dame mecdihuya yüz on üç ramazanı şerifi gurrasinden zabt etmek üzre emaneten tefviz ve Erzurum ارضروم ve Gümüşhane كمشانه ve Harput خروت cizyelerinden yüz dört bin yüz yirmi üç guruş dahi sermaye olmak üzre virilüb ve bundan maada mukataai mezburenin asıl mirisi ve kalemiyye ve harcı sairesi dahi yüz bin guruşa balıg olur iken bir akçe peşin alınmiyub ve bu mikdar akçenin fayizinden dahi yüz kiselik sim hasıl olacağı mukarrer olmağla bu cümleden beş yüz kiselik sim bieyyi halin Darbhanei âmireme teslim olunmak iktiza idüb ve sene tekmiline dahi ancak iki ay kalmışiken bu ane değin bir dirhem sim Darbhanei âmireme teslim olunmamağla bir gün evvel Darbhanei âmireme teslim olunması ziyade mühim ve muktazi olmağla vechi meşruh üzre gerek mukataa hasılından ve gerek rencberan hissesine isabet idüb farmanım olduğu üzre emini mumailleyhin mübayea eylediği simden elyevm nemıkdar sim hazır var ise muaccelen Darbhanei âmireme irsaliycün emini mumailleyhe Maliye tarafından emri şerifimle mühkem tenbih ve te'kid ... zide mecdihu mübaşir tayin olunmağla imdi senki veziri müşarünileyhsin emri şerifim vesulüde bir an tevakkuf eylemeyüb müstevfa ve güzide âdemlerinle Gümüşhane كمشانه ye varub mukataai mezbureden şimdiye değin hazır olan simi mübaşiri mezbur marifetile ve emini mumailleyhin mu'temed âdemlerle kaldırub yollarda hıfzu hiraset iderek biavnihi tealâ Bolı Bolı ye değin getirüb andan dahi Bolı Bolı voyvodası Darbhanei âmireme irsal eylemek üzre voyvodai mezbura teslim ve kendisinden Bolı Bolı ya irsal ve teslimine temessük alub deri devletmedarıma arz ve ilâm eylemen babında deyu yazılmışdır Fi evası c 1114

38

Gümüşhane madeninden çıkan gümüşün harice satılmamasına dair.

Erzurum ارضروم valisine hüküm ki

Sikkei hümayunumla meskûk olan nükuddan maada külçe

olan zerü simin taşra yerlere götürülmemesiçün bundan akdem Divanı hümayun'um tarafından emri şerifim virilüb lâkin Gümüşhane كشمشانه madeninde hasıl olan cevher furunlara vaz'u ihrak olunnunciyadek beher furunun yüzer gurus masrafı olub ve reayanın mağaralardan ihrac eyledikleri cevher bir haftada husule gelüb zuhur iden simi fûruht ve hasıl olan behasını haftai atiyde ihrak idecekleri furunların masarifine ve kendilerinin masarifi sairelerine sarf idegelmelerine eğer fimâbaad hasıl olan sim ahare fûruht olunmayub Âsitanei saadete gönderilmek lâzım gelürse üç dört yüz kise akçe sermayeye muhtac olub ve reaya hasıl eyledikleri simi fûruht idemedikleri suretde iktiza iden masarife akçe bulamayub perakende olacakları zahirdir deyu Gümüşhane كشمشانه emini İsmail اسماعيل zide kadrihu takrir idüb finnefsülemir reayanın hasıl olan gümüşleri tüccara fûruht olunmadığı suretde madenci reayalarının masarifine akçeleri olmadığından bilkülliyye perakende ve perişan olub ikiyüz kise mal ile bir külliyyetli mukataanın muhtel ve muzmahil olmasile canibi miriye bu kadar kesrü zarar terettüb ideceği zâhir olmağla zikrolunan madenlerde hasıl olan gümüş kadimisi üzre tüccara ve saire fûruht olunub ahare ve sayir mahalle gider deyu fûruhtlerine mümanaat olunmamak için Divanı hümayun'um tarafından emri şerifim tahriri babında baş defterdarım Elhac İbrahim الحاج ابراهيم dame ulüvvühu ilâm itmekle ilâmi mucibince yazılmışdır Fi evaili ş 1131

39

Taşoz adasında gümüş madeni çıktığına dair.

Taş öz طاش اوز naibine ve mübaşir tayin olunan zide kadrihuya hüküm ki

Bundan akdem balık sayyadlarından bir kaç nefer kimesne Bahri sefid'de vaki Taş öz طاش اوز nam cezire önünde balık avlıyub sayd eyledikleri balıkları fûruht itmek için taşraya ihrac ve cezirei mezburede keştü gûzar iderler iken bir mağara içinde gümüş madeni bulmalarile madeni mezburdan bir mıkdar nümune alub bu tarafa getürdüklerinde gösterdikleri nümuneler yedlerinden ahiz kendülerden süal olundukda nümunesini aldıkları madenden başka ağzı kapalı yüz kadar maden mağaraları dahi olduğun takrir itmelerile zikrolunan maden kal itdirilüb çasnisi tutulmak için Tophanei âmire'm'e gönderilüb lâkin nümune olmak üzre getürdükleri cevher yüz dirhemden nakıs ve

kalil olduğundan çaşni tutulmak mümkün olmayub ve hattâ bu makule maden cevherlerinin nümunesi tutulmak hususu bir vakıyye olmağa muhtac olduğun ve ekalli mertebe yüz dirhemden nakıs olan cevherin nümunesi tutulmakda imkân olmaduğun sahibi ayar ve kalıcı başı ve sair hademei Darbhane işi bildirdüğün iftiharül umerai vel ekâbir bilfiil baş defterdarım olan Elhac İbrahim الحاج ابراهيم damet maalihi ilâm idüb madeni mezburun nümunesi görölmedikce ihracına mübaşeret olunmak münasib olmayub nümune olmak üzere bir mıkdar cevher getürölmeğe muhtac ve cezire ahalisi madenin işletdirilmesine razı olmadıklarından tekzib ve ilga kasdile tarafı hilâfda olacakları zâhir olmağa kıdvetül emasilü vel akran ... zide kadrihu mübaşir tayin olunmağın senki mübaşiri mezkûrsun mezbur balıkçılar üzerine varılıb olmaktadır maden mağaraları olduğu vaki midir marifeti şer'ile muayene ve keyfiyeti hale gereği gibi vukuf tahsil eyledikten sonra mezburların maden buldukları mağaradan nümunelik için beş on vakıyye cevher ihrac ve alub deri devletmedarına getürmen babında fermanı âlişanım sadır olmuştur Buyurdum ki Fi evaili s 1133

40

Taşoz'da çıktığı haber verilen madenin işlettilrilmesine dair.

Taş özi طاش اوزی ceziresinde maden ihracına me'mur İbrahim طاش ابراهيم zide mecdihuya ve Taş özi طاش اوزی kadısına hüküm ki

Bundan mukaddem cezirei merkumede zuhur iden sim ve nühas madeni cevherleri gayet ıslah olub imal olunduğı suretde canibi miriye menafii azime hasıl edeceğı zahir olmagla maden ahvalinden vukuf ve şuuru olanların haber virmişlerine göre gayet güzide ve ıslah maden olacağında şekkü istibah bertaraf olub imal ve ihrac itdirilmesi ehem ve elzem olduğundan senki mumaileyhsin bu babda senden her vechile sadakat ve istikamet ile hidmet me'mul olundukdan naşı mutlaka ibtaline sâi olanların hilâfına virecekleri ahbarı kâzibelerine itimad eylemeyüb ne tariyk ile olur ise olsun ihrac ve imaline sa'yü dikkat eylemek üzere me'mur olman ile me'muriyyetin muktezasınca tamamı hâmmе tebeiiyet eylemeyüb istikamet üzere hareket ile ihrac ve imalinde ihtimam eylemen lâzım iken cezirei merkume sükkasından Hacı Hüseyin حاجي حسين ve Hacı İbrahim حاجي ابراهيم ve Hacı Mustafa حاجي مصطفى ve حاجي مصطفي nam zimmi ile yekdil ve yekcihet ve madenin feshü ta'tili için mezkûrların taraflarından arz

olunan akçeye tama ile anların hevalarına tâbi olub madenin ibtaline bais olacak mukaddimata mübaşeret ile ihmal ve rehavet üzre hareket eylediğinden gayri hâlâ maden ihracı hidmetinde olan işçilerin dahi ikitza iden ücretlerini vormeyüb bu vechile sui harekete tesaddi eylediğin haber virilmeğle mes'ul ve muateb olmuş sundur Madeni mezkûrun nûmuneleri görölüb cevheri gayet ıslah olduğu muayene olunmağla zahire çıkan maddenin hilâfına haber virenlerin akvali kâzibelerine itibar olunmak iktiza eylemeyüb ve cezirei merkumede ziyade halis maden zuhurunda def'i iştibah olunmuş iken sen dahi tamamı hâmma düşüb ta'til ve ibtal olunması tarafına zahib olduğun suretde beytül mali müslimine nef'i külli hasıl edecek şeyin nizam olmaması hususu mutlak senin ademi istikametine haml ile sana bir tariyk ile necat ve hayat mutesavver olmıyub bilâ emanin hakkında tertibi ceza olunacağı mukarrerdur İmdi emri şerifi celilül kadrin vusulünde aklını başına cem eyleyüb encamı kâr niye müncer olacağını bir parça fikrî mülâhaza ve mukaddemâ me'mur olduğun üzre maden kuyularından cevher ihrac ve imal itdirmekde sa'yü dikkat ve ol tarafdâ maiyyetine me'mur olan madencilerin dahi iktiza iden ücretlerini tamamen virüb zaruret ve muzayaka çekdirmekden ittika ve madenin ibtaline sa'yiden marüzzikir altı nefer müslim ve zimmiler bundan sonra dahi bu vechile hareket iderler ise bilâ tevakkuf ahiz ve bir dahi cezirei mezbureye gelmemek şartile dahi ahar mahallere nef'yü iclâ eyleyesin Hulâsai kelâm cezirei mezkûrede olan madenin alâ iyi halin işletirilüb sureti nizama ifrag olunması aksâi muradı hümayunum olmagla leylü nehar bezlü vüs'ü iktidar eyleyüb maden cevherlerinin ihrac ve imalinde ziyade ihtimam eylemen babında fermanı âlişanım sadır olmuştur Buyurdum ki Fi evahir ş 1133

41

Taşoz madeninde bulanan altın külçelerin gönderilmese dair.

Mumailleyh İbrahim ابراهيم ve Taş özi طاش اوزي kadısına hüküm ki

Cezirei merkumede zuhur iden madenin tecessüsü esnasında bir mahalde kâfir zamanından kalmış üç külçe altın ve gümüş bulunub ahiz ve hıfz olunduğı haber virilmeğle senki mumailleyhsin işbu emri şerifi celilül kadrin ile mübaşir tayin olunan... zide mecdihu vardıkda marüzzikir üç külçe altın ile gümüşü mübaşiri

mumaileyhe teslim ve acaleten deri saadetime irsal ve isal eylemeniz babında fermanı âlişanın sadır olmuştur Buyurdumki Fi evaili ş 1133

42

Madenlerde işleyen amelenin nizamlarına dair.

Gümüşhane کاشانه kadısına ve Gümüşhane کاشانه ve Keban کبان ve Argani ارغنی madeni eminlerine hüküm ki

Gümüşhane کاشانه ve tevabii mukataası mirinin külliyetlü mukataası olub her madende olan ustalar iktiza hasebile hanelerine gitmek lâzım geldikde varub gelince furunların işletmek şartile yerine mu'temed vekil nasb ve emin olanların yedinden izin kâğıdı alub ve yine derakab gelüb hidmete kıyam eylemesi lâzım iken emini sabıkların tekâsülünden naşı madenci taifesi ve furun eshabı kat'â eminin izin kâğıdına rağbet itmevüb ve gitdikde yerine maden furunu işledir deyu muvazaa ile bir hafta işletdikden sonra sahibi gitti İktidarım yokdur deyu bu makule hilâfı merza hareket ile siz ki ümenâsız Keban کبان ve Argani ارغنی madeni perişan ve bu kadar mali mirinin kesrine bais olmanız ile cümleniz muateb olmuştunuzdur İmdi senki Gümüşhane کاشانه emini zide mecdihusun her bir furun eshabı ve madenci iktiza hasebile Gümüşhane کاشانه ye gitdikde iminleri yedinden va'desile izin kâğıdı olmıyanları ahiz ve derakabsaire mucibi ibret olmak üzre kaydü bend ile madenine irsal ve siz ki Argani ارغنی ve Keban کبان eminleri siz siz dahi tekâsülünüzden naşı madenci ve furun eshabının zabtu rabtında ademi tekayyüdünüzden naşı gitdikleri vakitte yarar kefilile varub gelince yedlerine kâğıd virmeyüb madenlerin ta'tiline bais olacak hareketiniz mesmuu hümayunum olur ise bir dürlü özür ve cevabınız ısga olunmıyub muahaz ve muakab olacağınız mukarrer bilüb selâmeti haliniz size lâzım ise madene leylü nehar kıyam üzre olub bilâ özür furun eshabını ve madenci taifesini madenlerinizden koyuvirmeyüb zabtu rabt ve a'mallerinde ziyade tekayyüd ve ihtimam eyleyüb zerre kadar hilâfından begayet ihtiraz ve ictinab eylemeniz babında fermanı âlişanın sadır olmuştur Fi evahiri ş 1138

43

Keban madenine nerelerden kömür tedarik edildiğine dair.

Raka ركا valisi vezir Abdullah Paşa عبدالله پاشا ya ve Sağır oğlu صاغر اوغلی na hüküm ki

Gümüşhane كمشخانه mukataası havassı hümayunumun a'zam ve cesim mukataalarından olub mali muayyenesinin teksiri Keban كبان madeninden hasıl olmağa muhtac olduğuna binaen esbabı nizamından olan maddelere temşiyet ve hususâ umuru madenin cüz'ü a'zamı kömür maddesi olduğu cihetden cümleden evvel iktiza iden kömür vaktü zamanile tedarik olunmak lâzimei halden olmağa bundan akdem Kemah كاخ ve Gercans كرجانس kazalarından ve etraf ve havalisinde vaki bazı dağlardan senki Sağır oğlu صاغر اوغلی mumaileyhsin marifetinle kadri kifaye kömür tedarik olunub sallara vaz'u tahmil ve nehri Fırat فرات ile peyderpey Keban كبان iskelesine isal ve tesyir olunmak üzere mukaddemâ fermanım olmuş idi Lâkin bu defa senki veziri müşarünileyhsin mumaileyh maiyyetine me'mur olduğu haysiyyet ile ihrak ve ıhzarına me'mur olduğu kömürün tedarikine muzaffer olamadığından naşi Keban كبان madeninde kömürün killeli derecei kemalde olub eğer etraf ve havaliden peyderpey kömür tedarikile ianet olunmaz ise muattal olacağı nümayan olmağa mezbur Sağır oğlu صاغر اوغلی maiyyetinden af' olunub vilâyetinde ikamet ve mukaddemâ sadır olan fermanı âlişanım mucibince tedaikine me'mur olduğu kömürü her nevehile mümkün ise alâ eyyl halin tedarik ve sallara tahmil ve nehri Fırat فرات ile Keban كبان iskelesine isal iderek medeni merkuma ianet ve tehavün ve taksirat sebebi ile ta'tiline bâdi olacak vecihlerden begayet tevakki ve mücanebet eylemen babında yazılmışdır Fi evasıtı ra 1139

44

Gümüşhane madenlerinde işleyen amele hakkındaki nizalara dair.

Erzurum اررض دوم ve Trabzon طرزدون valilerine ve Erzurum اررض دوم mollasına ve ve kadılarına hüküm ki

Gümüşhane كمشخانه ve etraf kuralarında olan reaya fukaraları kadimden Gümüşhane كمشخانه madenlerinde madenci ve kömürcü ve tomrukcu ve ahenger ve derbendci tayin olunub mukabelesinde avarızı divaniyye ve tekâlifi örfiyyeden muaf olmalarile Erzurum اررض دوم ve Trabzon طرزدون valileri ve mütesellimleri ve sair ehli örf tarafından bir vechile teaddi ve rencide itdirilmeyüb ve madencilerin beyinlerinde iktiza iden umuru şer'iyye ile umuru saireleri

serbestiyyet üzre Gümüşhane كمشخانه eminleri marifetile şer'ile görilügelüb valiler taraflarından ihzar teklifi ve sair behane ile teaddi olunmıyub ve madenci tائفesi madenlere gidüb gelür iken esnayı tariykde kazaların voyvodaları ve zabıtları taraflarından دجا من الوجوه rencide kılınmamak üzre evamiri aliyyem sadır olmuşiken yine ısga olunmıyub mürur ve ubur eyledikleri mahallerde niçe güne teaddiyyat ile cevrü eziyyet eylediklerinden gayri reayayı merkumenin maden imalinden gayri bir kâri kudretleri olmıyub kasaba ve kuralarında bazı ebniye ihdas olunmak iktiza eylese amelesin mahalli aharden tedarike muhtacları iken bu defa Şark seferleri vukuunda bazı kal'aler binası için ihracı fermanım olan ameleden Gümüşhane كمشخانه kazasına hisse tarh ve teklif itmeleriyle bizzarure hisselerine düşen ameleyi ahar kazalardan isticar ve tarafı miriden virilân ücretlerinden maada madenci reayası tarafından dahi başka ücret virilüb kati çok hasarete giriftar olduklarından maada Trabzon طربزون iskelesinden Erzurum ارضروم a nakli fermanım olan mühimmatı tophane ve cebehane ve zehayir için mekkâri davarları taleb olundukda Gümüşhane كمشخانه ve etraf kuralarda olan mekkâri davarları için madenlere kömür ve cevher nakline vefa idüb mühimmat nakline davar virildiği surette maden umuru muattal kılınacağı nümayan olmakdan naşi taleb olunan mekkârileri dahi ahar mahallerden tedarik ve icar ve niçe akçeleri gidüb fımabaad bir vechile virmeğe iktidarları olmamağla bundan sonra bu makule tekâlif mutalebesile muafiyyetlerine mugayir teaddi olunmamak babında emri şerifim virilmek recasına Gümüşhane كمشخانه kadısı قذوة النعماء للمسلمين mevlâna Feyzullah فيض الله zide fazlûhu arz ve ahalisi mahzar eylemeleriyle madeni mezkûr külliyyetli bir mukataa olub reayasının hizmetleri kesir olmağla bu makule teklifat ile taciz olundukları halde maden umurının ta'tiline bais olacağı bedidar olduğından gayri filasıl reayayı merkume muaf ve serbest olub muafiyyetlerine mugayir tekâlifi şakka tarh ve tahmil olunmak iktiza itnamekle öteden beru beyinlerinde cari olan nizam üzre madencilerin beyinlerinde vaki olan umuru şer'iyye ve umuru saireleri maden emini marifetile şer'ile feysal virilüb Trabzon طربزون ve Erzurum ارضروم valileri ve mütesellimleri taraflarından ihzar teklifi ve sair behane ile teaddi olunmamak ve mürur ve ubur eyledikleri yerlerde voyvodalar ve mütesellimler ve sair hükkâm ve vülât taraflarından ispençe mutalebe olunmıyub ve دجا من الوجوه teaddiye ruhsat ve cevaz gösterilmemek ve hizmetleri mukabelesinde filasıl tekâlifden muaf olmaları bun-

lardan amele ve mekkâri davarları mutalebe olunmıyub bir ferde zulüm ve teaddi itdirilmemek üzere mahalline kayıd ve mucibince emri şerifim virilmek babında arz ve telhis olundukda telhis mucibince bin yüz otuz senesi saferinin selhi gününden mahalline kayıd olunmağla imdi vechi meşruh üzere amel olunmak babında fermanı âlişanım sadır olmuştur Buyurdum ki hüküü şerifim vardıkda bu babda sadır olan emrim üzere amel idüb dahi vechi meşruh üzere madeni mezkûr külliyyetli bir mukataa olub reayasının hizmetleri kesir olmağla bu makule teklifat ile teaddi ve taciz olundukları halde maden umurının ta'tiline bais olacağı nümayan ve aslında reayayı merkume muaf ve serbest olub muafiyetlerine mugayir tekâlif tarh ve tahmil olunmak iktiza itmamekle öteden beru beyinlerinde cari olan nizam üzere madencilerin beyinlerinde vaki olan umuru şer'iyeye (ve) umuru sairelerin maden emini marifetile şer'ile gördürüb Trabzon طربزون ve Erzurum ارشروم valileri ve mütesellimleri taraflarından ihzar teklifi ve sair behane ile teaddi itdirmeyüb mürur ve ubur eyledikleri yerlerde voyvodalar ve mütesellimler ve sair hükkâm ve vülâttaraflarından dahi ispençe mutalebe itdirmeyüb ve وجبا من الوجوه teaddiye ruhsat ve cevaz göstermiyesiz Ve madeni mezbur reayası hizmetleri mukabelesinde filasil tekâlifden muaf olmalarile bunlardan amele ve mekkâri davarları mutalebe itdirmeyüb bir ferde zulüm ve teaddi itdirmiyesiz Şöyle bilesiz Alâmeti şerife itimad kılasız شهر صفر الخير سنة ثمان محمدا في اليوم التاسع (Maliye tarafından virilân emrim suretidir Mucibince amel oluna deyu unvanında hattı hümayunu şevketmakrunu vardır)

45

Argani madeninden gelecek sim hazinesinin muhafazası için hüküm.

Argani ارغنی madeninden Âsitanel saadetime gelince yol üzerinde vaki olan kadılara ve kethuda yerleri ve yeniçeri serdarları ve âyanı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki

Argani ارغنی madeninden Âsitanel saadetime gelecek sim hazinesi üzerine tayin olunan âdemler ile her hangınızın tahtı kazanıza gelüb dahil olur ise me'men ve mahfuz mahallere kondurub ve gicelerde bekciler tayin ve gereği gibi bekledüb ve gelür oldukda dahi yanlarına askeri taifesinden ve gayriden mikdarı kifaye ziyade tüfenk endaz yarar âdemler koşub esnayı rahde ve menazil ve merahilde kemali hıfzu heraset olunarak

aminden ve salimen birbirinize irsal ve ber vechi tacil Âsitanei saadetime irsal itdirilüb mıkdarı zerre tehavün ve tekâsülden ve hilâfı emri şerif vaz'u hareketden gayetülgaye ihtiraz ve ictinab eyleyesiz Şöyle ki عیاذالله تعالی bir güne zarar ve hasaret isabet itmek ihtimali olur ise envai mesaibe giriftar olacağınız zahir ve aşikâr olmağla ana göre basiret üzere hareket ve menazil ve merahilde muhafazasında ziyade ihtimam ve dikkat eyleyesiz deyu yazılmışdır Fi evahiri za 1140 [1]

46

Tirebolu ahalisinin İspiye madenine kömürcü tayin olunduklarına dair.

Görten كورتی namı diğer Tirebolی تیربولی kadısına hüküm ki

İspiye اسپي madeni emini olan Mehmed محمد zide mecdihu gelüb İspiye اسپي civarında vaki kazai mezbur reayası her vechile madeni merkuma kömürcü tayin olunması lâzimei halden olub kazai mezbure sair kömürcü tayin olunanlar gibi imdadı seferiyye ve hazariyyeden muaf olmadıkları ecilden imal ve istihdam olunma malarile kazai mezbur İspiye اسپي madenine kömürcü tayin ve imdadı seferiyye ve hazariyyeden muaf ve müsellemler olması babında emri şerifim reca ve maden umuru devleti aliyyemin umuru muazzamasından olub gereği gibi imali lüzumu mıkdar kömürün irişmesinden lâbüd ve eşyayı lâzimesinin cümleden ehemmi olmağla kömürcü tayin olunacak reayaya vücut ile ianet lâzimei hâlden ve bilâ emri şerif tekâlifî şakkanın küllisinden muaf ve müsellemler olmak nizamı maden olacak ahvalden olmagın zikrolunan ahalii kaza vechi meşruh üzere bilâ emri şerif tekâlifî şakkanın küllisinden ve saire sirayet etmemek üzere hassatan imdadı seferiyye ve hazariyyeden muaf ve müsellemler olmak üzere İspiye اسپي madenine kömürcü tayin olunmalarıçün emri şerifim sadır ve elhaltü hazihi hizmetde olub lâkin sadır olan emri şerifin Âsitane'de kaydı bulunmamıştır İmdadı hazariyye ve tekâlifî şakkanın küllisini isteriz deyu Trabzon طربزون tarafından herbar mübaşir gelüb kömürcülerin nizamlarına halel virdiklerin emini mumailayh bu defa mektubile ilâm ve mukaddemâ sadır olan emri şerifim mucibince amel olunub mugayiri emri Âli Trabzon طربزون tarafından kazai mezburun kömürcü fukaraları olvechile rencide itdirilmemek babında emri şerifim iltimas

[1] Keza Üsküdar'dan Argani'ye kadar yol üzerindeki kadılara da yazılmıştır.

itmegin Divanı hümayun'umda mahfuz olan kuyud ve ahkama müracaat olundukda vechi meşruh üzre emri şerifim virildiği mastur ve mukayyed bulunmagan mukaddemâ sadır olan emri şerifim mucibince amel olunmak babında fermanı âlişanım sadır olmuştur Buyurdum ki Fi evaili m 1141

47

Argani ve Keban madenleri için Samsat'tan un ve kömür tedarikine dair.

Samsad سمساد kadısına ve Malatya ملاط mütesellimine hüküm ki İktiza iden behası an nakdin eshabına virilmek şartile Argani ارفى ve Keban كبان madenleri için Malatya ملاط sancağından bundan akdem tedariki ferman olunan dakik ile kömürden Samsad سمساد kazasına isabet iden dakik ve kömürü kazai merkume âyanından bazı kimesneler edâdan imtina üzre oldukları ihbar olunmağla mukaddemâ ferman olunduğı üzre hisselerine isabet iden dakik ve kömürü bundan böyle bilâ özürlü illet mahalline naklü isal ve eğer bu defa dahi mümanaat iderleri olur ise ahiz ve kalebend olunmaları için isim ve resimlerle arz ve ilâm olunmak babında fermanı âlişanım sadır olmuştur Buyurdum ki Fi evahiri cemazi-levvel 1141 [1]

48

Tirebolu kariyyelerinin kömürcü vermedikleri cihetle te'dible-rne dair.

Trabzon طربزون valisine ve Tirebolu تيربول kadısına ve voyvoda ve yeniçeri serdarı ve âyanı vilâyet ve iş erlerine hüküm ki İspiye اسپيye madeni emini Mehmed محمد zide kadrihu süddei saadetime mektub gönderüb hâlâ İspiye اسپيye madeni civarında Görten كورتن namı diğer Tirebolu تيربول kazası dahilinde vaki Elâğuderesi الاغودرسى ve Kulihak قوليحان ve Sarıyar سارى يار nam kariyyeler öteden-beru eşkiya talfesinden olub ba fermanı âli üzerlerine isabet iden kömürcülerin ve umuru mühimmei sairelerin bu vakte gelinciye dek edâ itmediklerinden naşı kat'ı taryık ve sefki dimâ ve nehbü ga-ret misillü harekâta cesaret [2] ve esnayı taryıkde mürur ve ubur

[1] Aynı mes'ele hakkında Fi evaili ş 1143 te de bir hüküm yazılmıştır.

[2] Diyarbekir havalisindeki Millî aşireti de Keban ve Argani madenlerine tecavüz etmiş, onların tenkili için de Çermik sancağı beğine hüküm yazılmıştır (Fi evaili b 1142).

iden madenci taifesine ve ebnayı sebile isali mazarratları sebebiyle turuku maadin mesdud ve nizama muhil olub mühkem haklarından gelinmeğe muhtac ve bilkülliyye eşkiyasının cezaları tertib olunmadıkca maadin yolları emnû rahat olmayacağı bedidar olmağla Tirebolî kazası ahalilerinin ittifak ve ittihadlarla kayıdları görölüb def'i mazarratlarına muhtac olmagin cümle ittifaklarla zikrolunan üç aded kariyyenin üzerlerine varılub ele giren yaramazların şer' ile haklarında lâzım gelân cezaları tertib ve şer'ü mazarratları def'ü ref' olunmak üzere arz itmeğın senki veziri müşarünileyhsin marifetinde Tirebolî kazası ahalisi alelittifak kurai merkume üzerine varub fesad ve şekavete tesaddi üzere olanlar alâ eyyi halin ahız ve şer'an tertibi cezaları lâzım gelenlerinin lâzım gelen cezaları tertib ve sayirleri fimaabaad kendü hallerinde olmak üzere mühkem nezre kat'ı ve hücceti şer'iyye olunduktan sonra baş muhasebeye kayıd olunmak için hücceti deri devletmedarına irsal ve keyfiyyeti hali arz ve ilâm eylemen için yazılmışdır Evahiri ca 1141

49

Maden işçilerinin nizam ve vazifelerine dair.

Keban ve Argani ve Gümüşhane ve tevabii kazaların kadılarına ve mütesellimlerine küküm ki

Gümüşhane mukataası devleti aliyyemin mücessem ve muazzam mukataalarından olduğına binaen reayasını tatyib ve talatıf için muaf ve müsellemler olub ve hususan bulundukları mahallerin etraf ve havalisinde olan vülât ve hükkâmın taciz ve teadilerinden himayet ve siyanet için dahi vaki olan niza' ve deavileri yine maden eminleri marifetleriyle görölüb gerek ahar kaza ve liva tarafına ve gerek Âsitanei saadetime ihzar olunmamaları şurutuna riayet olunarak reayayı merkume bu vechile öteden beru siyanet olunur iken içlerinden bazı bi şuur ve behaim makulesi olan müfsidler ikide birde kendüleri gibi hafifül akıl olanları tahrik ve bimecal ve bi faide maddeler için gâh Âsitane tarafına gelmek ve gâh ahar mahallere gitmek sevdasile madenciyan reayası beyinde kıylû kale tesaddi ve bu makule güftü şinidleri sair taifei madenciyanı dahi işgal idüb nizamı kârlarının ihtilâline bâdi olub ve an asıl maadin reayası külli yevmin cevher ihrac ve her ânü zeman furun ihrakiyle meşgul olmak lâzime maaşlarından iken bu misillü halı kelâm sebebiyle zabıtaî kârları

muhtel ve müsevves ve tarafı miriye dahi kesrü hâlel tetarruk idecek vecihler bedidar olduğu iştima olunmağa filâsıl Gümüşhane mukataası şurutu mucibince madenciyan talfesi gerek birbirlerle ve gerek ahar ile davaları oldukda ahar eyalât ve elviye ve Âsitane tarafına götürülmeyüb bulunduğu madenin emini marifeti ve marifeti şer' ile ahvallerine feysal virilmek mukataai merkume reayası talfesinin mûraat idecekleri şerayiti lâzîmelerinden olmağa Keban كبان ve Argani ارغنی ve Gümüşhane كمشانه ve tevabii madenlerinde işliyan madenciyan talfesinden bir neferi şurutu kadimelerine mugayir ahar kazaya ve Âsitane tarafına gelmek fikrinde olmamak ve eğer birisi ahar kazaya ve yahud hafiiyyeten Âsitane tarafına azimet iderler ise esnayı tarıykde bulunduğu mahallin zabıtı marifetile ahiz ve kaydü bend ile işlediği madenin emini tarafına irsal ve teslim olunmak babında fermanı âlişanım sadır olmuştur Buyurdumki Fî evahiri l 1141

50

Keban madenine kömür tedarikine dair.

Keban كبان madeni eminine hüküm ki

Keban كبان madeni için mukaddemâ Divriki دیرلی ve Arabgir عربگیر ve Çar sancak چارسنگ ve elviyei saireden beher yükü birer guruşdan ve behası maden emini marifetile madenciler tarafından virilmek üzere imdadı seferiyye ve hazariyyelerinin afvi mukabili elviyei mezbureden yüz elli bin yük kömür tedarik ve madene nakil olunmak üzere ferman olunmuş idi. Ancak bu vechile bir mikdar kömürün tedarik ve naklinde ahali ve reayaya nev'â teaddi ve gadri mucib olduğu şüyu' bulduğuna binaen fukarayı raiyyeti sıyaneten elviyei mezbure imdadı seferiyye ve hazariyyeleri nakden maden eminine teslim eylemeleri şartile yüz kırk üç senesinde fîmabaad kömür taleb olunmamak üzere ref' olunmağa bundan böyle madeni mezkûr için emini marifetile ol havalide bulunan mahallerden kömür tedarik ve mübayae olunmağa muhtaç olmağa iktiza iden kömürü maden emini ol tarafda bulunan mahallerden rayici üzere mübayae ve madene nakil itdirüb iktiza iden beha ve nakliyesinden beher yüküne mu'tad üzere madenciler tarafından virilân akçeden maada kusuru kendüye virilecek elviyei mezkûre imdadı seferiyye ve hazariyyeleri akçelerinden virüb kifayet eylemediği suretde canibi miriden virilân sermayeden

fihi ahvali ibada ihtimam olunmak babında fermanı alışan yazılmışdır Fi evahiri l 1144 [1]

52

Madenci reayasının islâmlara mahsus libas giymemelerine dair.

Gümüşhane کاشغاه kadısına ve eminine hüküm ki

Gümüşhane کاشغاه'de sakin madenciyan reayası ve sair kefare taifesi müslümana mahsus elbise ve siyabı iktisa ile müslim ile keferenin farku temyizleri kalmadığı mukaddemâ deri saadetime inha olundukda gerek maden reayası ve gerek sair kefare taifesinin şıarı ehli islâm olan elbise ve siyabı iktisa ve muktezayı halleri olan hududu tecavüz ile ümmeti Muhammedi tekdir ve ezalarına cidden ve kat'an rızayı hümayünüm olmıyub bu emri menhi ve müstakbahın fimabaad bilkülliyye men' ve def'i için bundan akdem mahsus emri şerifim şeref yaftei sudur olmuşiken hâlâ yine madenci reayası ve kefare taifesinden bazıları emri şerifimin mazmunu itaat makrununa mugayir harekete tesaddi ve cesaretleri haber virilmeğin bu emri kerihin indifa' ve in'idamına aleddevam tekayyüd ve ihtimam ve mazmunu emri şerifimin tenfiz ve icrasında ikdamı tam eylemeniz için te'kiden ve ihtimamen bu defa dahi işbu emri şerifim ısdar ve ... ile irsal olunmuşdur Vusulünde siz ki mumallehythimasız mukaddemâ ve hâlâ fermanım olduğu üzere Gümüşhane کاشغاه kasabasında sakin ve mütemekkin olan ve taşradan âmedü şüd iden gerek madenci ve gerek sair kefare taifesine şıarı ehli islâm olan astar ve sair elbise ve siyabı iltibas ve iktisalarında ve raht ve besat ve âlât istimallerine minbaad وجهاً من الوجوه müsaade ve ruhsat göstermeyüb bu emri kerihi bilkülliyye men'ü def' ve ehli islâmın remidegi ve bihuzurluklarına bais olan muamelei tahkiyrane ve evzai bidebanelerini izale ve ref' idüb kefare taifesi kendülere mahsus olan libas ve kisve ve ehli islâmdan temyizleri için tayin olunan hey'eti ma'hudelerile gezüb muktezayı hali raiyyetleri üzere işbu emri şerifimi yine cümleye ilân ve işaat ve hilâfî hareket idenlerin bilâ emanin cezası tertib olunacağını ifade ve ifham ile gereği gibi tenbih ve te'kide ihtimam ve dikkat ve aleddevam mazmunu münifin infaz ve icrasına ve bu nıзамı mergubun istikrar ve istihkâmına bezli vüs'ü kudret eyleyesiz

[1] Çepeni cemaati, madencilere 1157 de de hücum etmiş, te'dibleri için Di-van'dan tekrar hüküm yazılmıştır (Evaili s 1157).

Şöyle ki sizin dahi bu emri mühimmi diniyyede mikdarı zerre kusur ve tesamühünüz ve bir ferdin hakkında himayet ve sıyanet meslekine sebil ve sülûkünüz sebeble fermanı hümayunuma mugayir vahimetül akıbetiniz mesmu' ve zahir olmak lâzım gelür ise bilâ tereddüd cezayi sezanız icrasında kat'â ihmal ve imhal olunmıyacağını mukarrer ve muhakkak bilüb ana göre bu babda kemali ihtimam ve basiret ve mukaddemâ ve hâlâ sadır olan evamiri aliyyemin tenfiz ve icrasile umuru diyanete muvafık harekete kemali sa'yü dikkat idüb hilâfından begayet hazer ve mücanebet eylemeniz babında fermanı alışanım sadır olmuştur Buyurdumki Fi evahiri l 1145

Gümüşhane madencilerinin muafiyetlerine dair.

Trabzon طربزون valisi vezir Şahin Elhac Mehmed Paşa شامين الحاج محمد پاشا ya hüküm ki

Devleti aliyyemin mukataai cesimesinden olan Gümüşhane كمشخانه madeninin sıyanet ve vikayeti madeni mezbur iradının tevfir ve teksiri ve beytümali müslimine nef'i azımlı müstetbi bir emri lâzımül ihtimam olduğu ecilden fimabaad Gümüşhane كمشخانه madenciyarı reayasının muafiyetlerine mugayir bir vechile teaddi olunmamak ve Erzurum ارشروم ve Trabzon طربزون taraflarına mürur ve ubur eyleyan vüzerai izam kavaidi madene mugayir fimabaad Gümüşhane كمشخانه kasabasına çıkmayub kadimden mürur ve ubur eyledikleri tarıykdan güzer eylemek ve badelyevm Trabzon طربزون ve Erzurum ارشروم tarırlarından ve sair mahallerden imdadı menzil ve hazariyye ve seferiyye ve nal ve kaftan baha öşrü dem ve diyet ve sair tekâlifî örfiyye ve şakka talebile ve وجها من الوجوه vülât ve hükkâm tarafından müdahale olunmayub ve kaza ve kurasına mübaşirler tayin olunmamak ve muafiyetlerine mugayir muhalefet olunmamak için hattı hümayunu inayet makrunumla muanven bu defa dahi Maliye tarafından mufassal ve meşruh sadır olan emri şerifimle serbestiyyet olmağla senki veziri müşarünileyhsin me'mur olduğun Revan ردان a azimetine nefsi Gümüşhane كمشخانه kasabasına uğramıyub kadimken mürur ve ubur olunan tarıykdan güzer ile her halde himayeti ehemmi umurdan olan mukataai mezburenin düsturülamel tutılan salıfüz-zikir serbestiyyet şurutuna riayet ve mugayiri serbestiyyet وجها من الوجوه taarruzdan ittika ve mücanebet ile savbı me'murına sür'ati azimete mübaderet eylemen için işbu emri şerifim dahi ısdar...

ile irsal olunmuştur Vusulünde senki veziri müşarnileyhsin ber vechi meşruh me'mur olduğın Revan ریان a teveccühünde nefsi Gümüşhane كشمشانه kasabasına uğramıyub kadimden mürur ve ubur olunan tarıykden güzer ve serbestiyyeti düsturülamel tutulub sıyanet ve vikayeti emri mütehattim olan mukataai merkume منكالاجو taarruzdan hazer ile savbı me'murına sür'atı hareket ve azimete ibtida ve hilâfından gayetülgaye tecennüb ve ihtiraz eylemen babında fermanı âlişanım yazılmışdır Fi evaili n 1146 [1]

54

Albistan'da bakır madeni çıktığına dair.

Meraş مرعش beğlerbeğisine ve âyanı vilâyete hüküm ki

Albistan البستان kazasında vaki Ahsendere احسندره nam-mahalde mukaddemâ zuhur iden madeni nühasın müceddeden imal ve imarı matlub olduğuna binaen Meraş مرعش sakinlerinden Rıdvan zade Ali رفوان زاده علی zide meddihu tarafından virilân emri şerifim mucibince madeni merkuma müceddeden emin nasb ve tayin olunub lâkin Meraş مرعش civarında vaki cisri Ceyhun جیحون Meraş مرعش ve Albistan البستان ve Zamantı زمانتی ve Kayseriye قيسريه ve Çukur اود وچقور ve sair mahallerde konar ve göçer Türkman ve Ekrad'ın madeni mezbur üzerine varmağa memur ve ma'berleri olmak takribi ile âmedü şüddlerinde mevcut buldukları şeyleri ihtilâs idecekleri bedihi olduğu ecilden tarıyıkları seddü bend ve kendüleri mürur ve uburdan men' ve sad olunarak madeni mezburun imal ve imarı ve ahalisinin takviyet ve ikdarı muktezayı halden olmagın imdi işbu emri şerifim... vusulünde senki miri miran ve sair mumailleyhima sız madeni mezburun imal ve imarı matlub olmakdan naşı amele ve huddamının ve sair ol havali sükkânının te'min ve tatminleriy-çün zikrolunan cisri Ceyhun جیحون muhafaza ve seddü bend olunub salıfûlbeyan Türkman ve Ekrad madeni merkum havalisine âmedü şüdden men'ü sadde ihtimam ve dikkat birle ol havalinin riyazı emnü eman olmasına ihtimam ve dikkat ve bu babda taksir ve tüvaniden gayetül gaye ittika ve mücanebet eylemeniz babında fermanı âlişanım sadır olmuştur Buyurdumki Evahiri l 1146

55

Keban madeninde para kesmek için darphane açılmasına dair.

[1] Bu hüküm evahiri b 1148 de te'kid edilmiştir.

Keban كبد madeni havalisinde vaki kazaların kadılarına ve mütesellimlerine ve voyvodalarına hüküm ki

Keban كبد madeninde peyderpey hasıl olan sim mahallinde kat' olunmak üzere şeref efzayı sudur olan hattı hümayunu şevketmedarım mucibince madeni mezburda müceddeden darbhane vaz ve müstakillen nazır ve sahibi ayar tayin ve Âsitanei saadetim darbhanesinde kat' olduğu ayar üzere sikkei hümayunum ile meskûk cedid gurus nısfıyesi kat'ı fermanım olmağla darbhanei merkum için lüzumu olub Âsitanei saadetim tarafından gönderilân lâzimededen maada iktiza iden bazı mühimmat tedariki ve sair nizamı hususuna dair mevaddın husulünde nazırı mumailleyhe من كل الوجوه ianet darbhanei mezburenin ibtidayı vaz'ı olmak ciheti ile etraf ve havalisinde erbabı hile ve hud'adan bazıları kalb ve magşuşül ayar gurus kat'ına tecasür eylemek ihtimalin def' için begayet tebassur ve intibah üzere hareket ve leylü nehar tecessüs ve tefahhusda ziyade ihtimam olunmak rütbei vücubda olan kazayadan olmağla imdi siz ki mumailleyhim siz darbhanei mezburenin umur ve nizamına dair hususlarda nazırı mumailleyhe من كل الوجوه ianet ve tebassur ve intibah üzere leylü nehar tecessüs ve tefahhusda olub eğer bu makule kalb ve magşuşül ayar kat'ına tecasür ideni olur ise ahiz ve habs ve cezası tertib olunmak için deri saadetime arz ve ilâm eyleyesiz Maazallahü teâlâ taraflarınıza dair umur ve nizamı darbhanede tekâsül ile ta'tiline bais olmak ve gerek erbabı hiyelü hud'anın tefahhus ve tecessüsünde tehavününüzden naşi madeni mezburun etraf ve havalisinde magşuşül ayar ve kalb ve ziyuf akçe zuhur eylemek ihtimali olur ise siz ki kadılar siz yalnız azliniz ile iktifa olunmıyub bilâdı baideye nefyü tagrib olunacağınızı mukarrer ve muhakkak bilersiz Ve siz ki mütesellimler ve voyvodalar siz siz dahi fermanım olduğu vech üzere darbhanei mezkûra dair iktiza iden levazım ve nizamı hususunda nazırı mumailleyhe gereği gibi muavenet idüb erbabı hile ve hud'anın gûşmal ve te'dibinden igmazı ayn eylemeniz ile medeni mezburun etraf ve havalisinde magşuşül ayar ve kalb akçe zuhur ider ise bir dürlü cevaba kadir olamıyub eşeddi ikaba giriftar olacaklarınızı mukarrer ve muhakkak bilüb ana göre fermanım olduğu üzere hususu mezburda begayet dikkat ve ihtimam eylemeniz babında fermanı âlişanım sadır olmuştur Buyurdumki Fi evahiri ra 1147

56

Meraş'ta zuhur eden madenin işletilmesine dair.

Meraş مرعش sancağında vaki kadılarına hüküm ki

Meraş مرعش sancağında Ahsendere احسندره nahiyesinde zuhur iden sim madeninin ilâm olunduğı üzre tutulan çasnisine kıyasen imalinde canibi miriye ez'afı muzaaf faizi olacağı mukarrer olduğuna binaen sadır olan emri şerifim mucibince madeni merkurum imali hâlâ Gümüşhane گمشانه emini Sadullah سادات zide mecdihuya tefviz olunub ancak olhavalide olan Sena Milli سنامی nam aşayir madeni mezbura kömür irişdirmek şartile Meraş مرعش beglerbegisi tarafına viregeldikleri imdadı hazariyyeleri ilgasına müsaade olunduğı surette kömür irişdirmeye teahhüd idecekleri ilâm olunmağla finnefsülemir iktiza iden kömürün bilâ teab tedariki imarı madene vesile olmak takribi ile beytûlmali müslimine fevkal me'mul sa'yi cemil husuli mukarrer olmağla aşayiri merkurum miri miranı mumailleyhe viregeldikleri imdadı hazariyye yüz kırk yedi senesi martı ibtidasından fimabaaad taleb olunmamak üzre af olunub bu mukabelede madeni mezbura iktiza iden kömürü irişdirilmeleri üzre Divanı hümayun'um tarafından emri şerifim tahriri babında dame الحاج خليل Elhac Halil baş defterdarım olan ulüvvühu ilâm itmegin ilâmı mucibince amel olunmak babında fermanı alışanım sadır olmuştur Buyurdumki Fi evaili 1 1147

57

Argani madeninin muhafazasına dair.

Egil اگیل hâkimi ... dame ulüvvühuya hüküm ki

Argani ارغنی madeni etrafını ve madenciyanı muhafaza için senki hâkimi mumailleyh sin mukaddemâ me'mur oluna gelüb ancak kırk beş tarihinde sefere me'mur olğeldüğünden etrafı maden muhafazadan hâli olmağla madenciyan tائفesi Keban کبان madeninden mürdesenk iştirasına gitmeğe kudretleri olmayub madenciyanın bir dürlü emniyyet ve rahatleri olmamağla havalii maden muhafazaya muhtac olmağın ruızı Hızırdan ruızı Kasım'a varınca muhafazai madende istihdam olunmak üzre altı aylık üç bin dört yüz yirmi gurus ulüfe ve tayinatları canibi miriden virilmek şartile yüz yirmi nefer piyade ve süvari levendat tahrir ve havalii maden ve madenciyan gereğı gibi muhafaza itdirilmek

üzre emri şerif virildiği mukayyed ve tarihi merkumeden beru madeni mezbur bu vechile muhafaza oluna gelüb ancak senki hâkimi mumailleyhsin sefere me'muriyyetin olmamağla ke-mafil evvel maden mahafazası hidmetine me'mur olduğın halde olhavalide bulunmak cihetile sana ve gayrine bir dürlü suubet olmadığından maada maden ve havalisi gereği gibi muhafaza ve tahrir oluna gelân levendata dahi ihtiyac kalmıyub ulûfe ve zahire bahalarından senevi miriye üç bin dört yüz yirmi gurus dahi say'olmağla yüz elli üç senesi martı itibarile senei mezbure ruזı Hizırı ibtidasından fimabaad başka levendat tahrir olunmıyub üslûbu sabık üzre Egil اگیل ve Çermik چرمیک hâkimleri maden ve havali muhafazası hidmetine me'mur kılınub fimabaad azil ve nasıbları Diyarbekir دیاربکر valileri taraflarından olmıyub maden eminleri arzlarile olmak ve madencileri gereği gibi muhafaza eylemek şartile emri şerifim virilmek recasına sabıkan Argani ارغنی madeni emini vekili نومان نومان zide mecdihu ilâm itmeğın finnefsülemir elyevm sizin sefere me'muriyyetin olmamağla üslûbu sabık üzre muhafazai madene me'mur kılındığın halde levendat tahririne ihtiyac kalmıyub (bu) takribile miririye dahi senevi üç bin dört yüz yirmi gurus sa'yolmagın mumailleyhin ilâmı mucibince yüz elli üç senesi martı itibarile senei mezbur ruזı Hizırı ibtidasından fimabaad levendat tahrir olumıyub senki Egil اگیل hâkimi mumailleyhsin maden ve havali muhafazası hidmetine me'mur kılınub azil ve nasbın Diyarbekir دیاربکر valileri taraflarından olmıyub maden eminleri arzile olmak üzre maden ve madencileri gereği gibi muhafaza eylemek şartile senin ve Çermik چرمیک hâkimi mumailleyhin me'muriyyetiçün başka başka Divanı hümayun'um tarafından emri şerifim tahriri babında التخاذل الامراء والاكار bilfiil baş defterdarım olan Mustafa Âtîf مصطفى عاتق dame ulüvüühu ilâm etmeğın ilâmı mucibince amel ve hareket itmeniz için fermanım sadır olmuşdur Buyurdumki Fi evaili za 1143 [1]

Bir sureti

Çermik چرمیک hâkimine

58

Samakov'da maden zuhur ettiğine dair.

[1] Keban madeninin kömürünü cibalde ihrak ve keleklerle nakil etmek vazifesi de Palu hâkimine ait olduğu cihetle Palu, Çermik ve Egil hâkimlerini Bagdad'a götürmemesi için Diyarbekir valisine de ayrıca bir hüküm yazılmıştır (Fi evasıtı r 1155)

Samako سماركو naibine ve Alablı الابلی sakinlerinden Oda başı oğlu Esseyyid İsmail السيد اسماعيل zide kadrihuya hüküm ki

Bu esnada Deverek دورك kazasında sim madeni zuhur eyleyüb cevherinden istifsar olundukda izabe olundığı suretde hazmü masrufa kâfi olur deyu haber virilüb ancak madeni merkum cevherinden Âsitanei saadetim darphanesinde nümune tutulmak için bir miktar cevherin ifraz ve irsali muktazi olmağla madeni mezburdan bir miktar cevher hafir ve ihrac ve mumailayh Esseyyid İsmail السيد اسماعيل zide kadrihu ile irsal olunmak fermanım olmagin işbu emri şerifim ısdar ve... ile irsal olunmuşdur İmdi vusulünde senki melânayi mumailayhsin Deverek دورك kazasında zuhur iden maden cevherinden çaşni tutulmağa kâfi cevher ile mumailayhi deri saadetime irsal ve senki mumailayhsin işgüzar ve sadakatkar olmanla fermanım olduğu vech üze nümunesi tutulmak için madeni mezburdan kadri kifaye cevher alub cevher ile maan serian ve acilen deri aliyyme vusule ibtidar eylemen babında Fi evaili 1165

59

Gümüşhane madenlerinin sermayesine dair.

Gümüşhane گمشانه ye merbut kazaların kadıları ve naibleri zide fazlühüm ve bu hususa ba fermanı âli tayin olunan... zide mecdihuya ve zikrolunan mahallerin yeniçeri serdarları zide kadrihüme hüküm ki

Gümüşhane گمشانه madenlerinin imal ve idaresi için sermaye olmak vechile tahsis kılınan cizye ve avarız ve nezil ve cebelü bedeliye ve sair emval miriyyeden havale gerek madeni mezbura merbut kazalar ahalilerinden malûmül esami ve gerek madenciyan ve sairler zimmetlerinde olan yetmiş yedi bin sekiz yüz otuz yedi gurus matlub olub kıbeli ser'den virilân hüceci şer'iyye ve senedatı mu'tad ve defteri mamulün bih muciblerince deyni sahih olmak üzere diğer emri şerifimde beyan olundığı üzere icab idenlerden tahsil ve eğer inad iderler ise emval ve eşyalarından tahsil ve şekavet üzere olanları te'dib olunmak için fermanı âlişanım sadır olmagin... irsal olundu İnşaallahü teâlâ vusulünde gerekirdi ki sadır olan fermanı âlişanım mucibince amel ve hareket ve icra ve infazına kemali dikkat ve ihtimam eyleyesiz deyu bilfiil dergâhı muallâm yeniçerileri ağası olan Mehmed Ağa محمد آغا dame

ulüvvühu tarafından mühürlü mektub virilmekle vechi meşruh üzre amel olunmak babında Fi evaili ca 1170 [1]

60

Sidre kapsi madencilerinin şikâyetlerine dair.

Selânik سلايك sancığı mutasarrıfı sadrı esbak vezirim Mehmed Paşa عثم باشا ya ve Selânik سلايك kadısına hüküm ki

Maadini miriyyeden Selânik سلايك kurbinde vaki Sidre kapsi سدره قيسى madeni kurasının ahali ve reaya ve madenciyanı bu defa rikâbı adaletmeabı husrevaneme takdim eyledikleri arzuhalleri mefhumunda madeni mezkûr mukaddemâ canibi miriden idare ve ba hattı hümayun imalî zımında tarafı devleti alıyyemden birer âdem nasbu tayin ve emin olanlar dahi sair miri maadin gibi bervechi serbestiyyet maadeni mezburu işledüb reayayı ve madencileri sıyanet ve himayet ve cümlesi müreffehülhal hidematı lâzımlerine iştigal iderler iken Çavuş zade Ahmed Efendi چاوش زاده احمد افندي demekle maruf kimesne deri sadetime vürud ve elli beş bin gurus muaccele ile madeni mezkûru kendü üzerine malikâne tevcih ve berat itdirüb madenin imarına âdemi tekayyüd ve celbi mal sevdasile hilâfı şer' reayaya gûnagûn teaddiyyata ibtidar ve bigayri hakkın fukarayı habsü tecrim iderek kesreti mezalimden ahvalleri perişan ve idarei madene iktidardan âtıl olmalarından naşı hallerine merhameten ve beytûlmali müslimine nef'an mezburun üzerinden malikâne kaydı ref'ü terkıyn ve sair madenler misillü idare için altı sene hitamına dek zabt eylemek üzre hassa silâhşorlarından Elhac Ahmed الحاج احمد zide mecdihu maden emini nasb olunmasını istirham ve istid'a ve Sidre kapsi سدره قيسى madeni senevi mali mukayyedi olan yirmi beş bin üç yüz on beş gurus dahi zam ve meblağı mezbur beher sene madenciyan ve madene merbut kura ve reayaları birbirlerine kefil olmak üzre kaydü sebt ve miriyi izaatden sıyaneten Çavuş zade Ahmed چاوش زاده احمد in virdiği elli beş bin gurus muacceleyle on bin gurus izafe ve bir sene zarfında üç taksit ile Hazinei âmire'ne teslim ve beher sal kıyyesi seksen gurus hesabile Darbhanei âmire'ne dört yüz vakıyye sim ve miri fiatile beş yüz kantar kurşunu edâ eylemeleri şartile nizamı kaviyyeye rabt ve maadini sairei miriyye gibi serbestiyyet üzre rü'yet ve imar itdirilmesini muhtevi hattı hümayunu şevketmakrunumla müveşşah emri âli ihsan ve mezkûr Çavuş zade Ahmed

[1] Bu hüküm evahiri ca 1170 te te'kid edilmiştir.

چاوش زاده احمد in teaddiyyatdan [1] tahlislerine müsaadei şahanem erzani kılınmasını niyaz ve reca ve bu keyfiyyet mezkûr Ahmed احمد in mesmuu oldukda kethudasını Selânîk سلاطین e tesyir ve madenciyan ve reayanın takrirlerini tekzib zımnında maden kuyularını doldurub ibtal eylemesini tenbih eylediği tahrir olunmuş Hususu mezbur istilâm ve istiknaha muhtac olmağla siz ki veziri müşar ve mev-lânayi mumaileyhimasız hakıykatı dahi erbabı vukufdan ve madenciler ve reayasından sual ve istifsar ve hakıykatı dahi derbarı utufetkararıma ilâm eylemeniz fermanım olmağın işbu emri şerifim ısdar ve bu husus deri aliyyemden mübaşir tayin olunan... ile irsal olunmuşdur İmdi keyfiyyet malûmunuz oldukda ber minvali muharrer keyfiyyeti erbabı vukufdan ve reayayı maadinden sual ve gereği gibi tahkiyk ve alâ vechissıhha deri aliyyeme tahrir ve ilâma mübaderet ve vakıın hilâfını tahrirden begayet tehaşi ve mücanebet eylemeniz babında Fi evahiri m 1189

61

Kerkük'teki neft madenine dair.

Kerkük كركوك kadısına ve Kerkük كركوك mütesellimine

Nefci zadelerden İsmail اسماعیل ve Mehmed محمد ve İbrahim ابراهيم ve Hüseyin حسين Ağalar süddei saadetime arzuhal idüb baberatı âlişan kadimül eyyamdan beru tasarruf ve intifa idgeldikleri Kerkük كركوك sancagında vaki Baba Gürgür بابا گورگور neft madeninden ahârın alâkası olmıyub kimesne tarafından dahlü taarruz olunmak icab itmez iken bazı kimesneler tarafından dahlü taarruz idildiğın bildirüb keyfiyyet Divanı hümayun'umdan sual olundukda Kerkük كركوك sancagında vaki Baba Gürgür بابا گورگور neft madeninin Nefcizadeler نفیجی زاده لر e ihsan olunub şarkan Edhem ادم جان ve kıblesi mezkûr çaydan tarykı kübrayı kat' idüb Behlûl بھلول çikiline varınca ve garben Behlûl بھلول çikilinden Kızılyar قرل یار mezreasını kat' iderek Mer'a مر'ا deresine varınca ve canibi şimalisi Mer'a مر'ا deresinden Saibe dağı صابہ داغی ve Musul موصل sınırına kadar kimesnenin dahlü taarruz eylemamesi indettevakku' sabit olub o suretle 1049 senesi muharremül haramının evailinde fermanı âlişan ısdar olundugin bildirüb siz ki kadı ve mütesellimi mumaileyhim siz malûm ola ki işbu fermanı âlişanım vasil olıcak olvechile mezkûr neft madeninin tasarrufuna ve sınırına Nefcizadeler نفیجی زاده لر den gayri ahârın dahlü taarruzu def' olunmak fermanı âlişanım olduğın bilüb mucibince amel eylesesiz Evasıtı ra 1196

[1] Teaddiyyatından olacak.

PERAKENDE VESİKALAR

1

Üçüncü Murat zamanında Manisa kadısı tarafından verilen arzuhalin üzerine yazılan telhis.

Müfettişi emval Manisa **منسا** kadısı Mahmud **محمد** dailerinin arzıdır. Bundan akdem vilâyeti Andolı **الطول** nin akçesi kemayar olmağ-
la varid olan emri şerif mucibince nefsi Manisa **منسا** da darbhane
ihdas olunub bihamdillâhi tealâ eyyamı saadeti padişahide fer-
man olunan sancaklarda mikras değmiş akçe kalmamışdır ve hâ-
len Magnisa **منسا** kurbinde olan Cebeli Nif **نيف** de madeni mestur
zuhur idüb bilfiil darbhanede sahibi ayar olan Piri **پري** ve dahi
maadin hizmetinde olmuş nice ehli vukuf kimesneler ile üzerine
varilub görüldükde inşaallahü tealâ ihya olursa eyyamı saadeti
padişahi de Rum İli **روم** de olan maadinden eyu olub beytülmale
külli faidesi olmak mukarrerdir denildikde *nümune tutulub* iki
kulaç yerden çıkan beş bin dirhem topraktan *yüz on* dirhem
kurşun ve mezbur kurşundan *üç dirhem* gümüş hasıl oldu Tizaba
urulsa altın dahi çıkmak mukarrerdir Lâkin *maden* işlettilmek
murad olunursa sermaye için akçe lâzım olub ve sayir maadin
gibi sarraf yazılursa fukara rencide olmak lâzım gelür Fe emmâ
ayanı vilâyetden Hacı Mehmed **محمد** nam kimesne kendü malin-
den beş yük akçe sermaye eyleyüb üç yıla dek ihya eyleyüb
hasıl olan altın ve gümüş miri için kabz olunsun Şol şartla ki
Aydın **ايون** sancağında ziameti olan Halil **خليل** kulları dergâhı Âli
çavuşlarına ilhak olunub ve *darbhane* nazırı olan Mehmed Çavuş
محمد madeni mezbura bervechi emanet nazır ola Hasıl olan al-
tın ve gümüşü delter ile miriye için zabt eyleye Ve *maden ihya*
olub külli gümüş hasıl oldukda tahvili içinde ahardan iltizam
iderlerse şartı üzre çavuşluk mukarrer olub ve sarf olunan akçem
bikusur virilmeyince mübaşeret eylemiye Bu mival üzre ferman
olunursa mübaşeret ideyin deyu kabul etmegin filvaki hususu
mezburdan canib miriye mali hasıl mukarrerdir deyu şartı mez-
bur üzre inayet buyrulmak recasını arz ider (Üçüncü Murad'ın
hattı hümayunu: Nafi ise görülsün).

2

İnegöl gümüş madenlerinin işletilmesine dair.

İnegöl کادısı mevlâna Seyyid Sinan ^{قادر الله} ^{الحکام} ^{مدين الفضل} ^{والکلام} zide fazlûhu tevkîl refîi hümayun vasil olıcak malûm ola ki Sen ki mevlânayı mezbursun hâlâ deri saadetime arz gönderüb kazai mezburda vaki gümüş madenine beratı şerif ile emin olan ebnayı sipahiyandan Mehmed ^{محمد} zide kadrihu meclisi şer'i şerife gelüb on yıldan beru madeni mezbure emin olanlar madenin ihyasına mukayyed olmamağla harab olub her vechile tamire muhtac olmuştur Kibeli şer'den üzerine varılub badelkeşif vukuu üzre deri saadete arz olunmak reca iderim deyu ilhah itmekle bi garaz müslümanlar ve ehli vukuf ve erbabı ebniye ve sukuf ile üzerine varılup filvaki cevher kal olacak dört aded çarhları ve dolabları ve cümlesinin sakfı ve kadimden gümüş ve zimmi ve erbabı maden meskeni için bina olunan kule demekle maruf hanenin karşusundan sakfı yıkılub kabili sükna olmayub tamire ihtiyacı zahir olub çarhları mühimmatına ve yüz elli bin mima-riyye ve üstadiyye ve ırgadiyyesine altmış bin akçe ancak kifayet ider ve kule kerastesine ve cümle mühimmatına dahi yirmi bin akçe ile ancak tamir olunur deyu erbabı ebniyeden Mehmed Çavuş ^{محمد چاوش} ve Mustafa bin Abdullah ^{مصطفى بن عبدالله} ve Kosta veledi Dimo ^{دیمو} ^{قوسه ولد دیمو} ve Yani Nikola ^{ياني نيكولا} nam üstadlar tahmin eylediklerinden sonra bu minval üzere haber virib haddi zatinde zikrolunan çarhlar ve sakf ve kulesi tamam harab olub çıkan cevherler eyyamı matarda kalmağa kabiliyyet olmadığı zahir ve tamire kemali mertebe ihtiyacı bahir olub tamir olundığı takdirce madene külli nef'i olmak mukarrerdur deyu ilâm ilylediği ecilden hususu mezbur arz olundukda vechi meşruh üzere tamir ve ihya olunmak emir idüb buyurdum ki... vardıkda bu babda sadır olan fermanı hümayunum mucibince amel idüb dahi hususu mezbure unat vechile mukayyed olub madeni mezburun tamir [1] hifz olunacak ve maden erbabı sakın olunacak yerlerin bittemam eyleyüb itmamı maslahat ile [1].

3

Kağızman'da bakır madeni zuhur ettiğine dair.

Kars قازم Erzurum ارض روم tâbli Kağızman قاقازمان kazası muzafa-

[1] Yırtılmıştır; fakat İnegöl kadısının hüccetinin tarihi (Fî evahiri muharrem 1029) dur.

tından bakır madeni alâimi zuhur etmekle miriden çaşni olunması lâzım gelmekle Elhac Ahmet الحاج احمد nam kimesne ehli vukuf olub bir sene madeni mezburu mühimmat ve masarifi kendü malile görüb asıl mutasarrıf olmayub illet gelmek üzere ihtimali olur ise ikinci senede tahammülüne göre mukataa takdir olunmak üzere sene temamina varınca zabtına taraf aharden bir vechile müdahale olunmamak üzere rikâbı hümayun tarafından emri şerif virildiği defterde masturdur Ve lâkin henüz haberi zuhur idüb gelmemiştir Ferman devletlû sultanım hazretlerininidir Fi 21 n 1099

4

Kığı mukataasından her sene Erzurum kalesine verilen yuvarlak ile ham demirin mikdarına dair.

Erzurum ارض روم valisine ve kadısına hüküm ki

Bin yüz altı senesinde cemazil aharinin yirmi ikinci gününde cülûsu hümayunum vaki olub umumen tecdidi evamir fermanım olub bundan akdem tobcı başı olan Ali علی dame mecdihu deri saadetime arzuhal idüb bundan akdem eyaleti mezburede vaki Kığı كى mukataasından her sene üç bin beşyüz batman yuvarlak ve bin sekiz yüz batman aheni ham Erzurum ارض روم kalesine teslim olunmak mu'tadı kadim olmağla mu'tadı kadim üzere Erzurum ارض روم muhafazasında dergâhı muallâm topcıları marifetile Erzurum ارض روم kalesine teslim itdirilmek babında mukaddemâ sadır olan emri şerifimi getürüb tecdidin reca etmelerile imdi mucibince tecdid olunmak fermanım olmuştur Kığı كى mukataasından her sene mu'tadı kadim üzere Erzurum ارض روم kalesine virilü gelân üç bin beşyüz batman yuvarlak ile bin sekiz yüz batman aheni ham kalei mezbure muhafazasında olan topcılar marifetleriyle kalei mezbure cebehanesine teslim itdirilüb teslim olunduğuna dizdarından mühürlü ve mamulün bih temessük alıvirüb ve hücceti şer'iyye itdirilüb deri saadetime irsal eyliyesiz deyu suretile emri şerif yazılmak için tezkere virildi Fi 14 ramazan 1107

5

Sidre kapsi madenlerinin yeniden işletilmesi için ocaklarının tefişine ve çıkan cevherden nümune tutulmasına ve ahalinin mümanaatine meydan verilmemesine dair,

Selânik سلايك muhafızı veziri mükerrem Hasan Paşa حسن پاشا ya hüküm ki

Selânik سلايك sancağında vaki Sidre kapsi سدرة كيسي madeni mukataasının ihracat ve mahsulatıle mali kadimden on altıyük akçe olmak üzere mukayyed ve tarafı miriden her sene birer emine deruhde olundığı hazine defterlerinden derkenar olunmakin madenci Kirkor كيركور nam zimmi deri saadetime arzuhal sonub Sidre kapsi سدرة كيسي kazasında kadimden sim madeni olub ocakları işler iken mirileri ziyade idi hâlâ nice müddetden beru hâli ve harab olub ancak dört ocağı işleyüb mukataai mezbure eminlerine senede biner guruş maktu' verirler Kazai mezburda maden olan mahalleri kendü mali ile açub ve ocakların işledüb ve bu dört ocak için beher sene virilü gelen biner guruşu kendüsi virmek üzere fimabaad nemikdar ocak olur ise her sene mali izdiyad bulmak şartile kendüye virilmek babında istid'ayi merhamet itmegin zikrolunan kazalarda halen işler deyu haber virdüğü dört ocak ne tarihten beru işleyüb ve kimin taraflarından işler ve senevi mukataai mezbur ümerasına maktu' virürler mi ve virüldüğü halde hasılları ve maktularının mikdai gereği gibi tefahhus ve tahrir ve defter olunub ve bunlardan maada ol kazada kadimi maden işleyüb ve cevher zuhur eden mahalleri hâlâ veziri müşarünileyh hazretleri tarafından müstekillen bir mu'temed âdem ve tarafı ser'den dahi bir naib tayin olunub mesfurun murad eyledüğü mahalleri kazdırub ve çıkan cevherden çasni ve nümune tutulub tarafı miriye nef'i müşahede olunduğu halde madencileri işledüb ve keyfiyyetin sıhhat ve hakıykati ilâm olunmak üzere ancak ol mahalde kadimden maden işleyüb nice müddetden beru muattal olmağla şimdi zuhuna müsaade olunduğu suretde belki bize hizmet teklif olunur mülâhazasile ahali vilâyet def'i için bazı cevaba tesaddi ve mümanaat iderler ise sözlerine itibar olunmıyub iktiza iden mahaller kazılub lâkin bu behane ile reaya fukarısını ücretsiz hizmet teklif olunmamak üzere ve nümnesi görlilüb hasılı ve keyfiyyeti bilinmekde ziyade ikdam ve ihtimam eyleyüb sıhhati üzere arz ve ilâm eylemek üzere emri şerif tahriri babında telhis ve mucibince fermanı âli sadır olmagin ber mucibi fermanı âli Maliye'den emri şerif yazılmak için tezkere virildi Fi 12 s 1112

6

Sidre kapsi'den gelen on iki bin sekiz yüz beş dirhem gümüşe dair.

Hâlâ Sidre kapsi سدره نسی madeni nazırı Süleyman Ağa سليمان اغا tarafından gelân sim

Dirhem
12805

Bihesabı

d Kıyye
5 32

Arzı bendei bımıkdar budur ki

Bundan akdem Sidre Kapsı سدره نسی madeninde hasıl olan sim mahallinde fûruht olunmak üzere idi Lâkin fimabaad madeni mezburede hasıl olan sim mahallinde fûruht olunmıyub aynı sim gönderilmesi fermanı âlileri buyrulmağla hâlâ madeni mezbure nazırı Süleyman ağa سليمان اغا kulları hasıl eylediği simden bu defa otuz iki vakıyye olmak üzere on iki bin sekiz yüz beş dirhem sim irsal eylemiş Malûmu devletleri buyruldukda kal itdirilüb nemıkdar sim hasıl olur ise yine hakipayi devletlerine ilâm olunmak üzere Darbhanei âmire'de kal itdirilmek üzere ferman devletlû ve saadetlû sultanım hazretlerininindir (Sah Telhis mucibince kal itdirilmek babında 27 za 1118)

7

Samakov'dan kâğıthane'ye demir gönderilmesine dair.

... kadısına ve âyanı vilâyete hüküm ki

Hâlâ Vize ذنة sancağında Samakovcuk صافوق nam mahalde yuvarlak işletdirilmek üzere kârhane yapıdırılmak ve levazımatı görülmek üzere olub lâkin kârhane itmam olunca eskiden olan ocaklarda madeni mezbureden beşyüz kantar maden kal ve Âsitane'de Kâğıthane'de dökürilân yuvarlak ocaklarında yuvarlak dökürülmek için ber vechi müsaraat bu tarafa irsal olunmak lâzım olmagin imdi madeni mezburdan zikrolunan beşyüz kantar madeni eskiden olan ocaklarda ber vechi müsaraat kal itdirilüb ve hazır olanı mahalli mezbure dört saat mesafe mahalde olan İneli adası انزل اطمی iskelesine ücreti mekkârileri mübaşır yedinden virilmek üzere oltaflardan mekkâri bargirleri tedarik ve ber vechi tacil iskelei mezbura nakil ve iktiza iden sefinelerin dahi Midye مدية iskelesinden getürdürilüb zikrolunan madenden kal olub hazır olanı Âsitanei saadetime nakil itdirmekde her biriniz ziyade ihtimam eyleyesiz deyu ferman Fi 29 1 1107

Bosna'da zuhur eden bakır madenine muhafız tayinine dair.

Arzı bendei bimıkdar budur ki

Bosna eyaletinde Kamengrad قمرنگراد kazasında Nemçe نيمچه hududına bir buçuk saat yerde vaki Buşavik بوشاوېك nam kariyyede müceddeden zuhur iden nühas madeni ziyade gûhistan ve hâli yerde zuhur etmekle ittisalinde dört çartak ile metin ve müstahkem bir kârhane [1] olmağa muhtac ve muhafazasına altmış nefer piyade ve kırk nefer süvari müceddeden tahrir ve tayin olunmak muktazi olmagın neferatı mezburenin yevmiyye ve senevi mevacibleri cediden tarafı miriden olmamak üzere yine Bosna بوسنة eyaletinde Killis كلېس sancağında Ostroyçei Atiyk اوستروېچي اتيك kapudanlılığına tâbi müceddeden bina olunan Cisri kebir kalesi جسر کبير قلعهسى muhafazasıçün bundan akdem cediden tahrir ve atiyk cemaatlere zam ve ilhak olunan piyade ve süvari üçyüz doksan bir neferin ekserisi namevcud olduğundan maada asla lüzumları dahi olmadığı vukufu tamımı olan kimesneler haber virirler Neferatı mezbureden yetmiş nefer piyade ve elli nefer süvari cümle yüz yirmi neferi rel' ve ifraz ve yevmiyyelerile altmış nefer piyade mustahfız cemaati ile kırk nefer süvari müceddeden tahrir ve senevi mevacibleri rel' ve ifraz olunan yüz yirmi neferin kadimi ocaklıkları olan bilâdı islâmiyye tarafında Zadra زادرو iskelesine gelüb Venedik وېنېدېک tüccarına beyiü şıra olunan gâve ve alaşa avaidi mukataası malinden olmak üzere ocaklık tayin ve şurutu mezkûre ile kârhaneî (palankai) mezbure muhafazasında mevcut olmak üzere dizdarına yevmi elli akçe ve kethudasına yirmi beş akçe ve alemdar ve çavuş ve beş nefer oda başlarına yevmi yirmişer akçe ve elli bir neferi on sekizer akçe ile mustahfız cemaati zabitanı ile altmış nefer ve süvari cemaati ağasının yevmiyyesi altmış akçe ve kethudasına otuz akçe ve alemdarına yirmi beş akçe ve çavuş ile üç nefer oda başlarına yirmi dörder akçe ve otuz üç neferine yirmi ikişer akçe yevmiyye ile süvari cemaati zabitanı ile kırk nefer olmak ve senevi mevacibeleri sonradan neferat zam olunan Cisri kebir kalesi جسر کبير قلعهسى neferatı tarafından ber vechi ocaklık zabt olunan konsola rûsumu (dam) mukataası malinden bittemam vaktü zamanile edâ olunub söyle ki bunların müstehik oldukları mevaciblerin vaktü zamanile Cisri

[1] Müsveddede (ağaçdan bir palanka) yazılmış ise de, silinerek yerine (kârhane) yazılmıştır.

kebir kalesi جسر كبير قلعہ سی neferatı virmekde teallül ve itiraz iderler ise mukataai mezbure zikrolunan maden kârhanesinin (palankası-
nın) neferatı tarafından müstekillen zabt olunmak üzere mahalline
kayid ve müceddeden tahrir olunacak piyade ve süvari iki
cemaatin yüz neferi evlû olanları ehil ve ayallerile gelüb kârhanei
(palankai) mezbure muhafazasında sakin olmak şartile dirliğe
rağbet iden yarar ve bahadır kimesnelerden ... mübaşeretile
müceddeden tahrir ve vaz'u tayin olundukdan sonra alelesami
mahalline kayid ve beratları virilmek için müfredat üzere defterleri
gönderilüb arz ve ilâm olunmak fermanı âlileri buyurılır ise
iktiza iden ahkâm yazılmak babında emrû ferman devletlû
saadetlû sultanım hazretlerininidir (Sah Telhis mucibince müced-
deden tahrir ve ahkâmı tahrir olunmak babında 15 receb 1126
Tezkere dada Fi 15 b 1126).

9

Kiratova ocaklarının tekrar işletilmesine dair.

Kiratova قروطو madeninden haric Velçtrin وچترين sancağında Treb-
ce نريجه de vaki merhum İbrahim Paşa ابراهيم پاشا işletirdiği kuyu cev-
her mazanna olmağla varilub akdi meclis olundukda müsin ihti-
yarlardan ol kuyu işlendiği zamanda mevcut olanlardan Velçtrin
وچترين kasabası sakinlerinden Yakub Ağa يعقوب آغا ve kâtu Mustafa
Çelebi کاتو مصطفى چلی ve Emrullah Efendi امراه افندی ve Başir Efendi
باشير افندی ve Ahmed Ağa احمد آغا ve Trebce نريجه sakinlerinden Andriye
veledi Radoş رادوش ولد اندريه nam zimmiden sual olundukda zikrolunan
kuyu bin yüz tarihinde vaki istilâya değin işler ve içinde cevher
çıkır ve vafir cevheri var idi ve umku doksan kulac ve çıkan
her kıl tabir olunur üçyüz altmış vakıyye cevherinden yüz dirhem
sim ve kırk vakıyye mürdesenk ve yirmi vakıyye kurşun hasil
olur ve bir kuyu işletmeğe yirmi ırgad dutarlar ve müceddeden
kuyu hafrine mübaşeret olundukda bütün toprak ise toprak düş-
mamek için etrafı ağac payesile kulacına üçer yüz akçe ve her
nefere ayda elli vakıyye kendüm [1] ve haftada ikişer vakıyye
hamir virilür ve eğer taş ise ağaç ile yapmak ihtiza etmediğinden
kezalık olkadar akçe kendüm ve hamir virilür İmdi cevher bu-
lundukda her kıl başına kuyudan taşra çıkarmağa dörder yüz akçe
ve nefer başına altışar vakıyye hamir virilür Lâkin elyevm Velç-

[1] Buğday

trin وچترين sancagında madencilik işlemeği bilür âdem olduğun bilmeyiz ve olmamak gerekdir Bizzaruri ırgat dutub ve Kıratova قراتوفا madeninden bu işi bilür bir iki madenci zimmi getürdüm ve anların talimile işletmeğe muhtaç ve sayir iş gibi bunun ırgadı bütün gün işlemek mümkün olmayub iki saatten ziyade işliye mez Taşra çıkub rahatlenüb yine girüb işlemelüdür Bu vechile benövbet gece gündüz işlerler ve yirmi ırgad ancak yirmi gün işliye bilür Ziyade kuvvetli olursa bir aydan ziyade işlemek muhaldir Takati kalmaz Yine müceddeden yirmi ırgad dutulmağa muhtacdır İzmirli Mehmed ازميرلى محمد bin yüz yirmi iki tarihinde tathire yirmi ırgad dutub ve haftada ırgad başına birer gurus ücret ve yevmiye ikişer pare yemeklik akçesi virilüb lâkin maden işlemeğe alışmadıklarından hüsnü rizalarile gelmiyüb cebren getirdüb işledüb sonra ücretlerin virir imiş Ve otuz altı kulaca kadar yeri tathir idüp kış eyyamı karib olmağla ferağat ve hali üzre kalmış Ve işlenür iken su çıkub ibtaline yüz dutmakla biemrillâhi tealâ bir taraftan kudretten taş yarılıb suyu yol bulub elyevm suyu olmayub ve yüz tarihine değin işleyüb ve İzmirli Mehmed ازميرلى محمد dahi otuz altı kulacın tathir ve işler iken gayet eyu ve hob cevheri olduğun ve merhum İbrahim Paşa ابراهيم پاشا zamanında Bayram Ağa بيرام آغا namında âdemi gelüb Trebce تربچه de kendü oturub ve kuyu başına bir mu'temed âdem vazife ile tayin ve muhafazasına on nefer seğban dudub lâzım olan bilcümle mühimmatı yapıdurub sonra cevher zuhura başladıkda cevher yaykaycı ve kalcı ve dahi her ne ise iktiza iden mühimmatı ve ol mahalde su olmamağla kuyuya üç ceyrek baid İstarı turk استارى طرک nam mahalde çarh yapıdurub işledikde hasılından harcından maada vafir fayiz olmak üzre şehadet ve bu vechile ihbar eylediklerin ve işletmeğe bundan enseb kuyu olmadığın Velçtrin وچترين naibi imzasile mümza memhur kaimen ile nâm eyledüğün ecilden imdi tathirine iktiza iden mühimmatın behası ve ırgad ücreti ve mu'tad üzre iktiza iden nefakaları uhdende olan Üskub اسکوب nezareti malinden virüb müfredat üzre marifeti şer'le defter ve bir gün evvel tathirine mübaşeret ve kifayet mıkdarı madeni şimdilik Kıratova قراتوفا madencilerinden ihrac ve tayin ve inşaallahü tealâ cevheri ihrac ve nümunesi dutuldukda masarif ve hasılı nevechile zuhur ider ise sıhhati üzre arz ve ilâm eylemek babında fi 17 c 1126 tarihinde Velçtrin وچترين kadısına ve Ebubekir Bey ابوبكر e hitaben fermanı âli sadır olmuştur Emir ferman devletlû ve saadetlû sultanım hazretleridir

Kıratova ocaklarının tekrar işletilmesine dair.

Yine Kıratova قراطوة madeninden haric Bilasnice بلاسنجه kazasına tâbi İrjane ارجانه nam kariyye kurbinde vaki kuyu ki kazai mezburede İstava اشتاوه nam kariyyeden mukaddemâ Marko ماركو zimmi açub oğlu Miloş ميلوش nam zimminin ve dahî andan maada mezbur Miloş ميلوش un takririn bilür bir kaç nefer zimmiler zikrolunan kuyuyu otuz beş sene mukaddem mürdü mesfur işletmeğe mübaşeret eyledikde altı kulac kadar kazdığı gibi su çıkmağa başhyub istavna idüb suyun akındısı on kulaca balig oldukda cevher zuhur ve tahminen yasdık parçası kadar cevher taşra çıkarub ve maden ahvalin bilenler ol vakit kuyuya girüb ve cevheri yakub غلق tabir olunan cevher damarı vardır deyu cevab Ancak gittikce su ziyade zuhur ve tulumlarile dükenmek mümkün olmaduğundan tekrar bir dahi istavna açub suyu akıtmak iktiza itmekle yüz elli kulac kuyudan baid bir mahalde delük delinüb istavna açub suyu akıtmak iktiza itmekle yüz elli kulac kuyudan baid bir mahalde delük delinüb istavna yapıldıkda su akar ve cevher ihracı mümkün olur deyu tahmin ve kazmağa mübaşeret ve kazdırub üç kulac kadar yeri kalmışiken mesfur mürd ve karındaşlarım ile işletmekden feragat eyledik ol vakte değin üç bin guruşdan ziyade masrafı olmağla işletmeğe akçemiz kalmamış idi Ve suyu akıdıcak istavnanın iki hissesi delinüb ancak bir hissesi kalmış idi ki su akub cevher nümayan ola deyu ihbar itmelerile mahalline varub vakıâ kuyu hafir ve yanında cevher çıkaracak kuyu kazılmış ve içinde su akdığı zahir İb salnub ancak dört kulac kadar gidüb işlenmamekle etrafı ağac olunduğundan düşüb içeruye gitmek mümkün olmadı Ve ibtida suyu akıtmağa deldüğü istavna delüğü durur Elyevm suyu akar ve sonradan delmeğe mübaşeret eylediği yüz elli kulac mahalde olan istavna delüğü elyevm zahirdir Ve istavna açdığı suyun sulugluğu elyevm durur Faraza birisinde ib sarkıtdık yedi kulac ib aşaka kitdiği bilmuayene müşahede ve vafir masarife muhtac olduğın Velçtrin ولچترين naibinin imzasile mümza kaimen ile ilâm olunmağla imdi ilâmın mucibince cevher me'mul olmağla beytül-mali müslimin itlâf ve izaat olunmamak üzere kemali tekayyüd ve ihtimam olunmak şartile iktiza iden lâzimesi tedarik ve masarifi uhdende olan Üsküb اسكوب nezareti malinden virüb marifeti şer'le müfredat üzere delter ve nümunesi dutulub arz (ve) ilâm olunmak

üzre bir saat mukaddem işletilmesine binfsihi kendin mübaşeret eylemek babında Fi 13 c sene 1126 tarihinde Velçetrin وچترین kadısına ve Ebubekir Beğ ابوبکر e hitaben fermanı âli sadır olmuştur Emir ferman devletlû ve saadetlû sultanım hazretlerininindir Fi 17 m 1128

11

Taşoz'da zuhur eden madenin işletilmesine dair.

Taş özi طاش اوزی kadısına ve sabıkan mimarı hassa olup hâlâ Taş özi طاش اوزی nde zuhur eden maden nazırı İbrahim ابراهيم zide mecdihuya hüküm ki

Hâlâ Taş özi طاش اوزی adasında zuhur iden madenin nizamı için mimarı sabık İbrahim ابراهيم zide mecdihunun me'mur olduğu madeni mezburu gereği gibi işledüb keyfiyyeti tarafı devleti alıyyeme ilâm olunca değin tayin olunan دوغله birer دوغله dahi zam ve bazı muktazı olan mahallere müceddeden دوغله konulub gerek madeni mezburun imalinde ve gerek kendüsünün ve âdemlerinin hifzu hirasetine kemali dikkat ve basiret üze hareket olunub ve adai mezbure kariyyelerinde sakin olan Yeni hisar ویرانی ve مرادی ve بابایی kariyyesinde Mazir مازر و قشی kariyyesinde Fakrah فاکراک kariyyesinde و قشی Setroz ستروز kariyyesinden بورغا بورغا ve اوکتین ve باقوسطه kariyyesinden Hatavit حطه ویت ve بابوشق kariyyesinden بابوشق ve Liman لیمان kariyyesinden بابوشق ve Tuluz طلوز kariyyesinden باباشدو ve باباشدو nam papaslar ve koca başılar bir an madeni mezburun hizmetinden nazırı mumaleihin (bir an) münfek olmayub hafir ve imali hususunda her birleri gereği gibi sai ve ihtimam ve kendüsi ile maan gezüb maden olan mahalleri göstermekde tekayyüd eyleyüb güne ve ihfa daiyesine düşmekden ihtiraz olunub ve mazanne olan mahalleri bildikleri ve anladıkları mertebede haber virüb zuhure getirülmesinde mesfurlardan mümanaat ve muhalefet ve yahud madeni mezbura müteallik bildikleri hususatı günc ve ihfa ider olurlar ise haklarından gelinmek üze resim ve isimlerle arz ve ilâm olunub ve madeni mezburun alâ eyyi halin zuhura getirüb icra ve imal olunması matlub olunub temşiyet ve nizamına müteallik olan umurda tekayyüd ehem ve elzem olmağla zikrolunan kariyyelerde masturül esami olan ehli zimmet kefare aladdevam nazırı mezburun yanından münfek olmayub cezirei merkumede mazanne olan mahalleri göstermekde ihtimam eyleyüb ve eğer zuhure getirülmesine mümanaat ile günc ve ihfa eylemek daiyesine düşerler

ise muakab olacakların bilüb her birisi bildiği mertebeyi gösterüb söylemekte tekayyüd eyleyüb nazırı mumailayh ile yanında olan âdemlerinin ve amelenin güzendi eşkiyadan hıfzu hiraset olunmalarıçün elyevm muayyen olan دوغله birer دوغله dahi konlub leylü nehar muhafazalarında dahi ihtimam olunub ve ahalii cezirede günc kaydında oluru var ise haklarından gelinmek üzere deri saadetime arz ve ilâm olunmak için emri şerifim tahriri telhis olundukda mucibince amel olunmak babında fermamı âlişanım sadır olmanın vechi meşruh üzere emri şerif yazılmak için tezkere verildi Fi 6 z 1133 (Ali (Mühür) yazılmışdır)

12

Ardanuç madenine dair.

Erzurum اوضروم gümrüğü emini Ali علی zide mecdihuya hükümki
 Erzurum اوضروم gümrüğüne tâbi mukataatdan Ardnuc اردنوج madeni mukataasının zabtı ve gereği gibi imali gümrükü mezbur eminelere üsret olub Çıldır چلدیر eyaletinde vaki Ahıkelek احلكلك kalesine min vechin karib ve neferat tarafından imali ve madenci istihdamı yesir ve her vechile taraflarından zabtı miriye enfa' olduğın senki gümrükü mezbur emini sin arz ve ilâm eylemen ile Hazinei âmire'mde mahfuz baş muhasebe defterlerine nazar olundukda kalei mezbure muhafazasında olan iki bin dörtyüz seksen akçe yevmiye ile ikiyüz yirmi nefer yerlü neferatının senevi beş bin dörtyüz seksen yedi gurusı mevacibleri Erzurum اوضروم gümrüğü mukataatından ocaklık tayin olundığı derkenar ve vechi meşruh üzere madeni mezburun bir muayyen mali olmıyub ancak yüz otuz altı ve otuz yedi senelerinde gümrükü mezbur emane-ten zabt olundığı senelerde iki bin yirmi gurusı hasılı olmağla hasılına dörtyüz seksen gurusı dahi zam ve senevi iki bin beşyüz gurusı mal ile madeni mezbur bin yüz kırk iki senesi martından neferatı mezbure taraflarından zabt olunmak üzere ocaklık tayin ve kusur iki bin dokuz yüz seksen yedi gurusı mevacibleri yine Erzurum اوضروم gümrüğü malinden bervechi ocaklık virilmek üzere baş muhasebeye kayıd ve neferatı mezbure iki kıt'a beratı âlişan virilüb ve senei mezburede hasıl olan iki bin yirmi gurusı mali Erzurum اوضروم gümrüğünden ifraz olunmanın imdi zikrolunan madeni Ardnuc اردنوج mukataası bin yüz kırk iki senesi martından iki bin beşyüz gurusı mal ile neferatı mezbure taraflarından zabt olunmak üzere ocaklık tayin olunmağla senei mezbure martından

İmabaad madeni mezbure tarafından bir vechile müdahale olun-
mıyub ve kusur mevacicleri olan iki bin dokuz yüz seksen yedi
guruş yine Erzurum أرضروم gümrüğü malinden olmak üzre başka
beratı âlişanım ile ocaklık tayin olunmağla meblâğı mezbur senesi
aharına karib mahalde yüz kırk iki senesinden beher sene nefe-
ratı mezbure edâ ve teslim idüb ve yedlerinde olan bertları su-
retine hücceti şer'iyeye itdirüb hesabına mahsub için ahiz ve hıfz
eyleyesiz deyu emri şerif yazılmağa tezkere verildi Fi gurrei za 1142

ALFABE TERTİBİ FİHRİST

A

Abdullah Paşa 27
Abdurrahman 14
Abdülkerim 17
Adana 20
Ahılkelek 54
Ahmed Çavuş 2
Ahmed (Çavuş zade) 42, 43
Ahmed (Elhac) 42
Ahmed Ağa 50
Ahsendere 37,39
Akdağ 7, 9, 14, 15
Aksaray 11
Albistan 37
Ali Çavuş 6, 7, 9, 10, 11, 12, 14
Ali (Baş defterdar) 34
Ali (Rıdvan zade) 37
Ali (Topcı başısı) 46
Ali (Gümrük emini) 54
Anadolu 1, 44
Anduğı 11
Andriye veledi Radoş 50
Arabgir 33
Ardanuç 54
Argani 26, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 40
Aydın 44
Azak 20

B

Baba gürgür 43
Bağdad 40
Baneluka 16

Behlöl 43

Belğirad 4, 5, 6

Bilecik 1, 2, 3, 4, 12, 13

Bitlis 17

Blasnice 52

Boli 22

Bosna 16, 49

Bozok 11

Buşavik 49

C

Cafer 15

Carullah 13

Ceyhun 37

Cisri kebir kalesi 49, 50

Cüce İsmail 14

Ç

Çar sancak 33

Çatal Ferhad 14

Çepni 34, 35

Çermik 31, 40

Çıldır 54

Çukur ova 37

D

Daskalo 24

Demür kapu 20

Derviş 8

Develü 11

Deverek 41

Dimitri Yuvan 5

Divriki 33

Diyarbakir 31. 40

E

Ebubekir (Maden emini) 34
 Ebubekir Bey 51, 53
 Edhem çayı 43
 Egil 39, 40
 Elâgu deresi 31
 Elhac İbrahim (Defterdar) 23, 24
 Elhac Mehmed Paşa (Şahin) 36
 Emrullah Efendi 50
 Erciş 7, 8, 13
 Erzurum 15, 21, 22, 27, 28, 29, 36,
 45, 46, 63, 54, 55
 Eskişehir 13
 Espiye 30, 31, 34

F

Fırat 27

G

Gercans 27
 Giresin 34
 Göl 2, 13
 Görten 30
 Gümüş hane 20, 21, 22, 23, 26, 27,
 28, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 41

H

Hacı İbrahim 6
 Hacı Çavuş 17
 Hacı İbrahim 24
 Hacı Mustafa 24
 Hacı Mehmed 44
 Hakâri 7, 8
 Halil 16
 Halil 44
 Hamid İli 2
 Hamza 14
 Hasan 1
 Hasan 3, 4
 Hasan kale 15
 Hasan 15

Haslar 18
 Harput 22
 Hisarcık 34
 Hoca Can 9
 Hüseyin 43

I

İbrahim (Elhac) 24
 İbrahim 24, 25
 İbrahim 43
 İbrahim Paşa 50
 İbrahim (Mimar) 53
 İdris 9
 İç İl 12
 İnegöl 2, 45
 İneli adası 48
 İnönü 13
 İskender 17
 İsmail 16
 İsmail 23
 İsmail (Odabaşı oğlu) 41
 İsmail (Nefci zade) 43
 İznik 2

I

İstanbul 19
 İstari türk 51

K

Kağızman 45
 Kahraman Paşa 21
 Kamengirad 9, 16, 49
 Karaman 11, 12, 18
 Kara güden 8
 Karahisar 1, 11, 12, 13
 Kars 45
 Kayseriye 14, 17, 18, 37
 Keban 26, 27, 31, 32, 33, 37, 38, 40
 Kefe 20
 Kelüçli 9
 Kenise (Kilise hisar) 10

Kerkük 43
 Keşab 34
 Kiğı 15, 21, 46
 Kilis 9, 49
 Kirkor 47
 Kıbrıs 12, 17, 18
 Kıratova 50, 51, 52
 Kızılyar 43
 koçanya 4
 Konya 11
 Kosta veledi Dimo 45
 Kulihak 31
 Kurd 14
 Küre Mamure 9

L

Lârende 11
 Latif 16
 Liman 53

M

Mahmud 44
 Mahmud 16
 Malatya 10, 11, 31
 Mancun 18
 Manisa 44
 Marko 52
 Mazir 53
 Mehmed Çavuş 13
 Mehmed 14
 Mehmed (Defterdar) 19
 Mehmed (Maden emini) 30, 31
 Mehmed Paşa 42
 Mehmed 43
 Mehmed Çavuş 44
 Mehmed (Ebnayi sipahiyadan) 45
 Mehmed Çavuş (Erbabı ebniye-
 den) 45
 Mehmed (İzmirli) 51
 Mera 43

Meraş 14, 37, 39
 Milli (Aşiret) 31
 Miloş 51
 Murad (Üçüncü) 44
 Muslihüddin 11
 Mustafa 10
 Mustafa Âtîf (Baş defterdar) 40
 Mustafa bin Abdullah (Erbabı
 ebniyeden) 45
 Mustafa Çelebi 50
 Musul 23
 Muş 17

N

Nemçe 49
 Nif 44
 Nigde 10
 Noman 40
 Novoberde 5

O

Ordu 34
 Osman 15
 Osman Paşa (Özdemir oğlu) 19.20
 Ostroyçei Atiyk 49

Ö

Ömer Ağa 34

P

Palu 40
 Pazarcık 13
 Pir Ahmed 15
 Piri 44

R

Raka 24
 Revan 36
 Rudnik 5

S

Sadi Halife 14
 Sadullah (Maden emini) 39

Sağır oğlu 27
 Saibe dağı 43
 Samakovcuk 48
 Samakov 40, 41
 Samantı 11, 15, 16
 Samsad 31
 Saray 16
 Sarıyar 31
 Selânik 42, 43, 47
 Sena Milli 39
 Seyyid Sinan 45
 Sidre kapsi 19, 42, 45, 46, 37, 48
 Silivri 18
 Sinan Çavuş 5
 Sis 11
 Sofya 20
 Sorkun 11
 Süleyman 5
 Süleyman 14
 Süleyman 15
 Süleyman (Gümüştane emini) 22

Ş

Şehir köyü 5
 Şemendan 17
 Şirvan 19, 20

T

Tameşvar 8
 Taşoz 23, 24, 25, 53
 Tirebolu 30, 31, 32, 34
 Tomaniç 13

Trabzon 7, 8, 13, 14, 21, 27, 28,
 29, 30, 31, 36
 Trebce 50, 51
 Tuluz 53

U

Uğuz 16

Ü

Ürgüb 11
 Üsküb 5, 51, 52
 Üsküdar 30

V

Valdan 17
 Van 7, 13, 17
 Velçtrin 50, 51, 52, 53
 Veli 15
 Venedik 39
 Vize 48

Y

Yakub 7
 Yakub Ağa 50
 Yani Nikola 45
 Yarhisar 2
 Yeni hisar 53
 Yeni pazar 16
 Yeni şehir 2
 Yusuf 3

Z

Zadra 49
 Zekeriya 15
 Zülkadriyye 18

600000

ISBN:975-7658-07-